

Handboken MED NOVA I HAND

FÖR DIG SOM LEDER OCH LÄR UT
NORMKREATIV INNOVATION

RÅGBLONT OCH
ROYALBLÅTT

Produkter till man i vårt samhälle färgsätts ofta med mörka färger som signaler maskulinitet, medan produkter till kvinnor färgsätts med ljusa färger som signaler femininitet – vilket framsätter andra (heteronorm). Att färgförhållandet var omvänt för hundra år sedan, när rosa sågs som en maskulin förhållande var omvänt, bara att färgerna gavs andra färger och blått som en feminin, betydelse. Färger blir också symboliskt laddade genom vårt språk. Ordet vitt i uttryck som vill arbeta kraft och villogn skapar positiva associationer eftersom den vita färgen förknippas med renhet, oskuldsfullhet och godhet. Vitt ses också som en neutral bakgrundsfärg, det ofärgade, och används idag när något ska moderniseras, till exempel vid hems-mötsättningar som ska säljas. Svart framsätts som belysning och förknippas i stället med negativa betydelse - det onda och olagliga, som svarta pengar, svart ar-betskraft eller svart som synden. Tänker vi ett steg längre, att dessa färger också används för att beskriva, svart ar-betskraft, fördjupas vår förståelse för konsekvenserna av personerna som vill arbeta kraft och villogn skapar

SKIFT

Många lösningar
lösa ett problem
"svarta lödor" så
verka. Skiftningen by
niskors behov och py
ras över tid. Därför b
- som inkluderar till
inte alla kommer att använd
användare att manipulera
skors delaktighet – och i st

♣️ Våga till Deltaktighet
Genom att uppmuntra ma
skapas förhållanden för a
tänker inte maskulinitet
kvarnar efter maskulinitet
tänker inte maskulinitet
tänker inte maskulinitet

♣️ Våga det oplanerade
användare att manipulera
skors delaktighet – och i st

♣️ Bygg i flexibilitet. Ju
användare att manipulera
skors delaktighet – och i st

♣️ Våga till Deltaktighet
Genom att uppmuntra ma
skapas förhållanden för a
tänker inte maskulinitet
kvarnar efter maskulinitet
tänker inte maskulinitet

♣️ Våga till Deltaktighet
Genom att uppmuntra ma
skapas förhållanden för a
tänker inte maskulinitet
kvarnar efter maskulinitet
tänker inte maskulinitet

♣️ Våga till Deltaktighet
Genom att uppmuntra ma
skapas förhållanden för a
tänker inte maskulinitet
kvarnar efter maskulinitet
tänker inte maskulinitet

♣️ Våga till Deltaktighet
Genom att uppmuntra ma
skapas förhållanden för a
tänker inte maskulinitet
kvarnar efter maskulinitet
tänker inte maskulinitet

FÖRFATTARE

Mariana Alves Silva
Åsa Wikberg Nilsson
Marcus Jahnke

På uppdrag av
VINNOVA
2018.

VI INTRODUCERAR OSS

...med NOVA i hand – handboken som är till för dig som ska leda normkreativa innovationsprocesser. Kanske ska du leda en projektgrupp eller planera ett lektionstillfälle. Eller så behöver du vägledning i ett pågående projekt där du och dina kollegor ska utveckla en produkt eller tjänst. Då kan det här materialet ge er tips och stöd i utvecklingsarbetet för hur ni ska ta er vidare, steg för steg. Materialet är anpassat för att kunna vara användbart i många olika sammanhang i mötet mellan olika människor med skilda kompetensområden.

Den här handboken är ett pedagogiskt komplement till NOVA – verktyg och metoder för normkreativ innovation. Innehållet i den publikationen är en korsning mellan spelbar kortlek, metodmaterial och kurslitteratur. Även i det här materialet har vi arbetat genreöverskridande. Den här handboken är därför inte bara en bok eller ett häfte. Den är också en bruksanvisning med anvisningar och direktiv – som inspiration. Samtidigt gör den anspråk på att vara lärarhandledning och utbildningsmaterial. Och kurslitteratur – användbar både för dig som lär ut och för dig som ska lära dig. Vi vill också uppmuntra dig att läsa materialet som ett manuskript ifall du behöver underlag till en instruktionsfilm om normkreativa innovationsprocesser. Materialet kan också läsas som en roman i novellform eftersom det vi har skrivit är fiktion, men baserat på "true stories" – händelser tagna ur verkligheten. Det korrekta är att säga att inget i det här materialet är rena påhitt och inte heller helt och hållet sant. Allt är däremot beprövat. Innehållet i varje kapitel är nämligen en blandning av olika projekt som har genomförts i verkligheten.

Vi har valt att förenkla och fatta oss kort för att göra en komplicerad arbetsprocess överblickbar – det finns givetvis många fler nyanser och utfall att beskriva än vad just det här formatet tillåter oss. Vi vill inte heller beskriva allt i minsta detalj. Meningen är ju, trots allt, att du – tillsammans med andra, ska utveckla ert eget förhållningssätt till normkreativ innovation. Lycka till med användningen av NOVA!

Mariana, Åsa och Marcus i September 2018.

INNEHÅLL

INLEDNING	VI INTRODUCERAR OSS med NOVA i hand	3
	ÖVERSIKT av NOVA	6
KOM IGÅNG	STÖDMATERIALET	
	■ Handboken	8
	□ Presentationen	10
	▭ Dialogduken	12
	HUVUDMATERIALET – KORTLEKEN	
	● Metoder	14
	♠ Normer	17
	♥ Förebilder	18
	♣ Taktiker	19
	♦ Ruter	20
	* Jokrar	21
KAPITEL 1	UTFORMA RÄTTVISA KÖSYSTEM	22
	★ Inledning	23
	A Vi lägger jokern på ledningens bord	24
	B Vi lägger duken på bordet	25
	C Vi presenterar oss	26
	D Vi granskar vår egen spegelbild	27
	E Vi gestaltar drömbilder	28
	F Vi sätter oss ner och väntar	29
	G Vi får det bekräftat	30
	H Vi lyssnar på patienterna	31
	I Vi gör en publikation	32
	J Vi blir sakliga och konkreta	33
	K Vi gör bildserier	34
	★ Epilog	35

KAPITEL 2	RITA BEKVÄMA GYNSTOLAR	36
	★ Inledning	37
	A Vi får en första visning av guiden	38
	B Vi går rakt på sak	39
	C Vi delar med oss	40
	D Vi bollar fram och tillbaka	41
	E Vi tar fram jokern	42
	F Vi försöker ta ställning	43
	G Vi ger värderingar fysisk form	44
	H Vi kläcker mängder av goda idéer	45
	I Vi vidgar våra vyer	46
	J Vi blir sakliga och konkreta	47
	K Vi tecknar fram konturerna av en produkt	48
	L Vi blåser upp i full skala	49
	M Vi gör en helomvändning	50
	★ Epilog	51
KAPITEL 3	BYGG KOMPLETTA KRETSLOPP	53
	★ Inledning	54
	A Vi flyttar in i området	55
	B Vi möts på plats	56
	C Vi använder våra kroppar fullt ut	57
	D Vi lär oss av de som vet	58
	E Vi aktiverar fler	59
	F Vi föreställer oss framtiden	60
	G Vi tänker bortom det som redan vet	61
	H Vi väljer möjliga taktiker	62
	I Vi får konkret respons	63
	J Vi skapar grund för beslutet	64
	K Vi prövar idén i praktiken	65
	L Vi genomför det till slut	66
	★ Epilog	67

ÖVERSIKT AV NOVA

Det är ofta ett projekt i sig att sätta sig in i ett nytt material. För att kunna leda andra behöver vi också fördjupa vår egen kunskap. Vi behöver åtminstone lära oss grunderna tillräckligt bra för att kunna förklara för andra. Vi vill göra startsträckan så smidig och kort som möjligt för dig. Därför har vi i det här avsnittet staplat upp olika förslag på hur du ska kunna komma igång. Det är meningen att du ska börja "spela spelet" samtidigt som du lär dig "spelreglerna". Det är nyckeln till hur normkreativ innovation kan göras i praktiken.

NOVA består av:

- ★ Handboken MED NOVA I HAND – för dig som leder och lär ut normkreativ innovation
- ★ Guide
- ★ Kortlek innehåller...
 - ♠ 1-13 Normer
 - ♥ 1-13 Förebilder
 - ♣ 1-13 Taktiker
 - ♦ 1-13 Ruter
 - * 2 Jokrar
- ★ Asken där korten & guiden ryms.
- ★ Dialogduken för att planera en individuell plan och process för normkreativ innovation
- ★ Presentationen för att visa på behov av normkreativ innovation och introducera begreppen

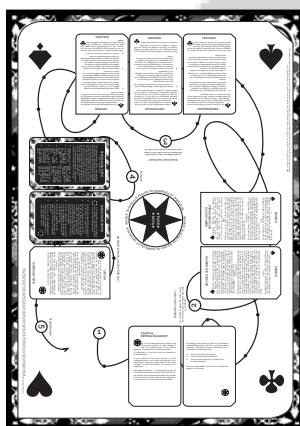
ASK – NOVA 54 ST KORT & GUIDE

HUVUDMATERIAL

STÖDMATERIAL

DIALOGDUK

HANDBOK

PRESENTATION

HANDBOKEN

Handboken är indelad i fyra delar; en introduktion med översikt och tre kapitel.

★ **INTRODUKTIONEN** beskriver och visar allt som tillsammans utgör NOVA och vad de kan användas till, med både text och bild.

I de tre efterföljande kapitlen beskrivs tre projekt av olika karaktär. De tre kapitlen börjar alla med en inledning som beskriver projektens utgångspunkt. Sedan följer ett händelseförlopp som utvecklas allt eftersom, steg för steg.

★ **KAPITEL 1 – UTFORMA RÄTTVISA KÖSYSTEM**

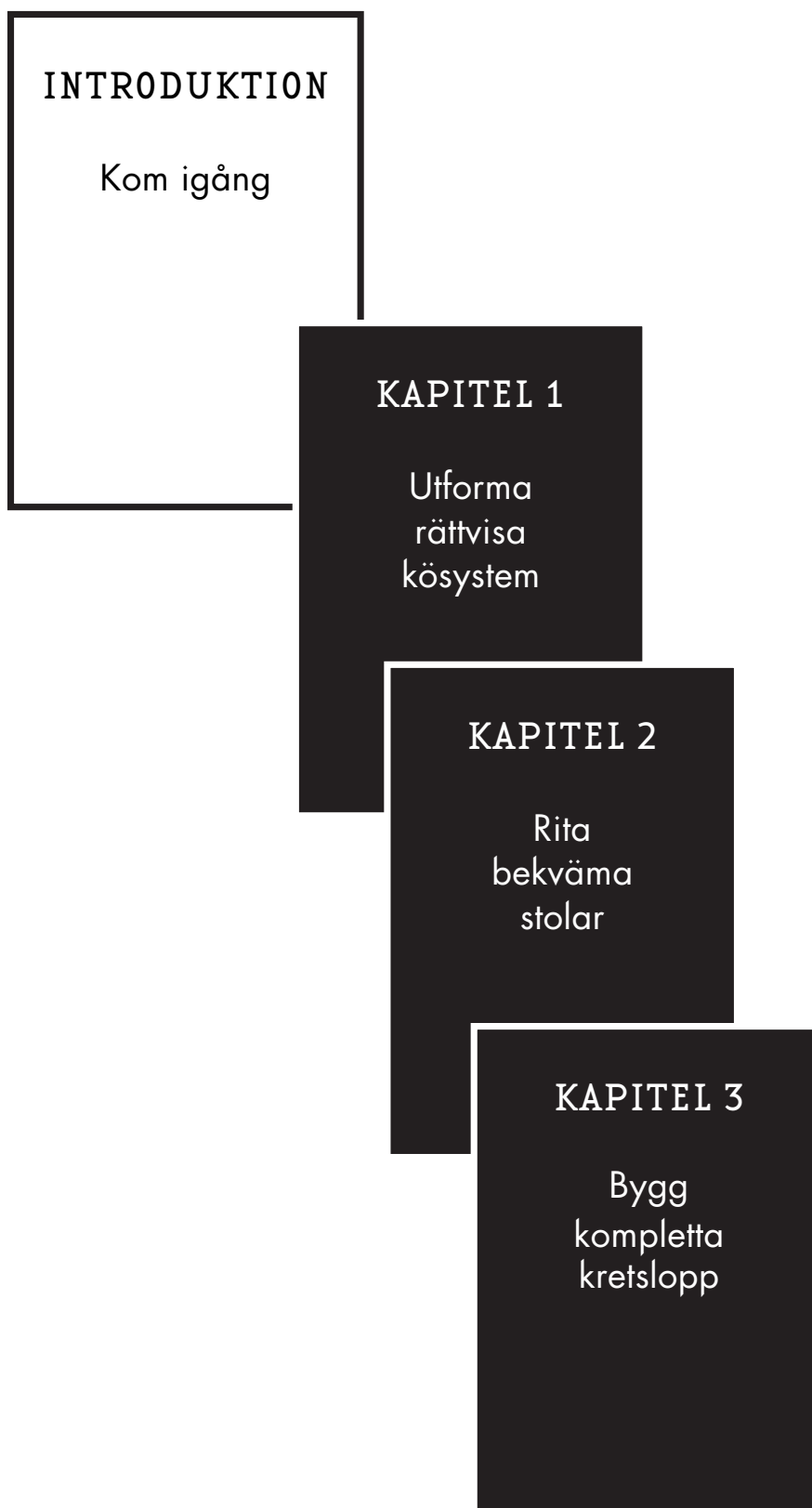
Vi följer två konsulter med specialkompetens inom design och tjänsteutveckling. De har som uppdrag att arbeta fram ett lösningsförslag inom offentlig sektor med stöd av arbetsplatsens personal. När konsulterna bjuds in till projektet har kunden redan gjort en grundläggande undersökning.

★ **KAPITEL 2 – RITA BEKVÄMA GYNSTOLAR**

Vi följer en arbetsgrupp som arbetar med varandra för första gången, de flesta med erfarenhet av privat sektor. Alla har, var och en, specialkompetenser inom var sitt område; etnologi, design, projektledning, medicin. Tillsammans i grupp ska de både undersöka ett potentiellt problem samt utveckla ett lösningsförslag.

★ **KAPITEL 3 – BYGG KOMPLETTA KRETSLOPP**

Vi följer utvecklingen av en normkreativ avfallstjänst i ett bostadsområde. I processen sker mycket av arbetet på plats i området, och flera metoder som används handlar om att förstå problembilden på djupet, för att kunna utveckla något nytt.

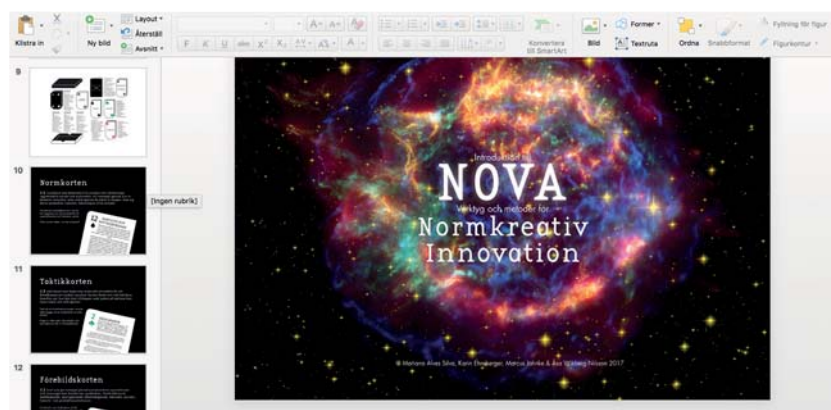
PRESENTATIONEN

...är ett sammanfattande och introducerande material som är lämpligt att använda som stöd för att visa på behovet av normkreativa innovationer, något som inte alltid är en självklarhet hos alla som ska arbeta med innovationsutveckling. I den finner du...

- ★ inledande och överblickbar presentation av NOVA i sin helhet
- ★ introduktion till begreppet innovation
- ★ introduktion till begreppen normkritik och normkreativitet
- ★ exempel på normkritisk analys genom produktexempel
- ★ exempel på normkreativa innovationer
- ★ skriftligt manus i form av stödord

Hur den kan användas

...beror mycket på just ert sammanhang och problemområde. Se den som en presentationsmall som du kan anpassa för att passa just era behov. Du kan därför byta ut bilder och exempel i presentationen – till exempel bilder som illustrerar olika former av diskriminering genom design och innovation samt exempel som visar hur diskriminering kan förebyggas. Normerande produkter som redan är etablerade på marknaden och har stor igenkänningsfaktor är ofta pedagogiskt gångbart och kan fungera som grund för utvecklande diskussioner. I presentationsmallen har vi lagt in ett par exempel med bilder. För fler exempel kan vi rekommendera att läsa igenom Spadersviten. I den finns ett varierat urval

av problemområden. Därefter kan det vara lämpligt att visa på exempel som inte är normerande – åtminstone inte på samma vis eller som har som ambition att fungera mer inkluderande. Det kan vara både etablerade lösningsförslag så som produkter och tjänster på marknaden eller nya och ännu inte färdigutvecklade lösningsförslag. Materialet är kompatibelt med programmet Power Point i vilket du också använder för att göra eventuella ändringar och kompletteringar.

När den kan användas

...beror på vad du eller ni vill åstadkomma. Antingen för att presentera NOVA-askens innehåll och hur den kan användas i projektet eller kursen framöver. Den kan också användas för att på ett grundläggande plan beskriva vad normkritiskt perspektiv är och vad normkreativ innovation kan vara. Det kan även vara gynnsamt att börja ett introduktionstillfälle med en konkret övning, och sedan efteråt använda presentationen för att sammanfatta och fördjupa diskussionerna. Ytterligare förslag är att använda presentationen samtidigt som en övning genomförs, för att sammanföra teori och praktik.

Exempel på hur den digitala presentationen kan användas för att..

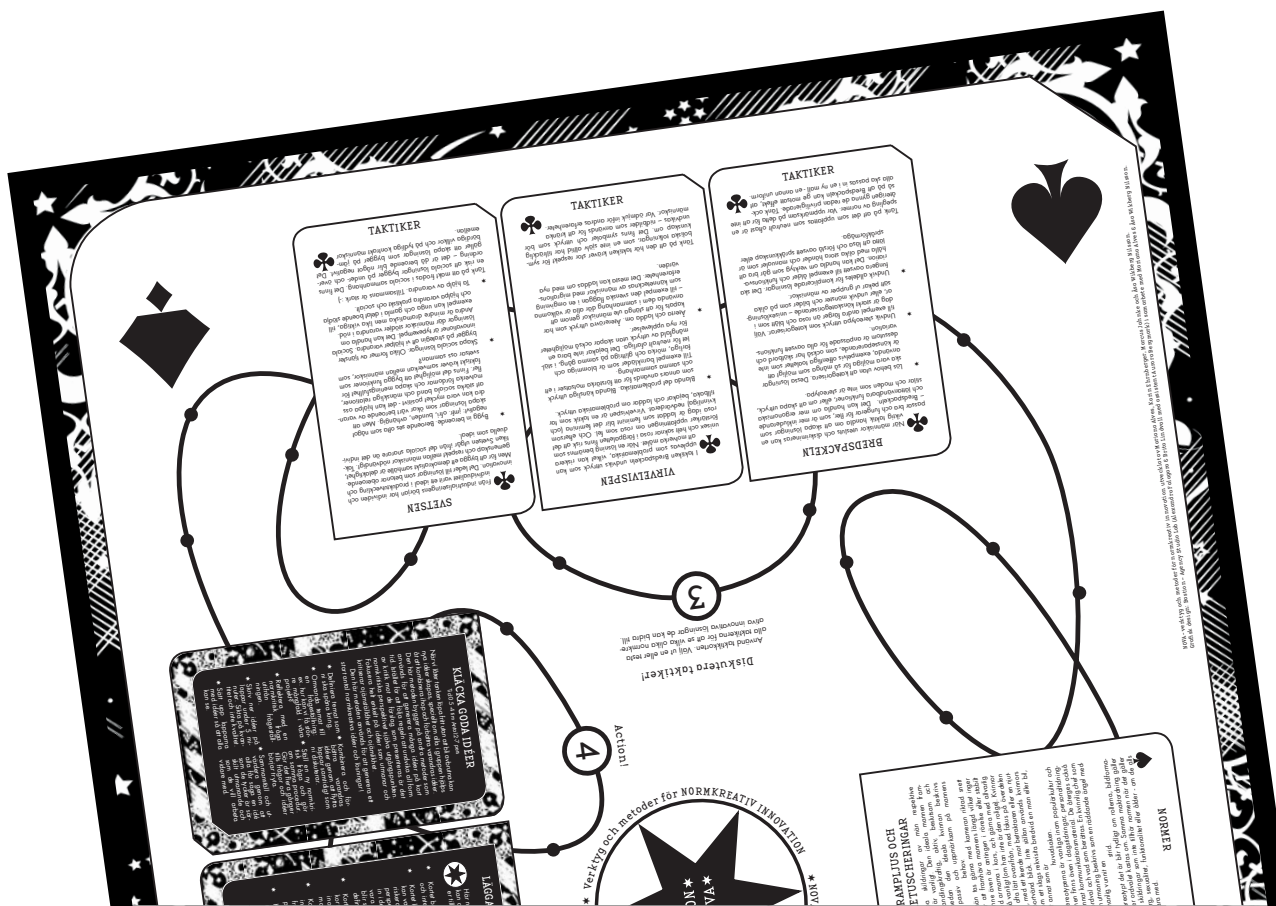
- .★ inledningsvis förklara vad normkreativ innovation är för något och hur det kan gynna verksamheter, se 2.C VI GÖR EN PRESENTATION.
- ★ presentera lösningsförslagen som projektet resulterat i, se 2.K VI GÖR BILDSERIER.

DIALOGDUKEN

...är ett fysiskt underlag för dig och dina medarbetare för att underlätta er arbetsprocess. Det är meningen att de dels ska möjliggöra fördjupade diskussioner. De är också redskap för att ge er insikt i hur en normkreativ innovationsprocess kan te sig från formulering av problemområde till slutligt lösningsförslag. De kan också användas med syfte att göra en planering för kommande steg i arbetsprocessen.

Hur den kan användas

...beror på vilken dialogduk ni väljer att använda. Det finns två dialogdukar. En är fiktiv och ifylld så att ni kan se hur en normkreativ innovationsprocess kan se ut. De kan fungera som inspiration och vägledning för att arbeta fram en egen och för er anpassade dialogduk. Den ej ifyllda dialogduken ska användas till just det – att formulera ert eget problemområde, projekt och process. Skriv förslagsvis ut dialogduken på ett stort ark (gärna A1) så att alla runt bordet kan få överblick. I annat fall kan det fungera att skriva ut varsin kopia till alla runt bordet och sedan gemensamt rita upp en dialogduk själva på ett stort ark

i takt med att ni arbetar er fram, steg för steg. Bläddra bland korten i asken och diskutera er fram till möjliga framsteg i processen som ni också fyller i de tomma rutorna. Dialogduken kan, ifall den fylls i, också användas för att presentera just er process för en eventuell kund för att visa på hur ni har arbetat er fram till just ert lösningsförslag.

När den kan användas

...beror vilka det är som ska sitta runt bordet och vad ni vill uppnå. Dialogdukarna fungerar utmärkt att använda som övning under ett kurstillfälle med begränsad tid, till exempel ett seminarium som ska pågå i ett par timmar. Den fungerar då som en introduktion till normkreativ innovationsprocess i praktiken. Då kan ni utgå från en specifik problemformulering som ni sedan fiktivt löser. Dialogduken kan också revideras flertalet gånger med jämna mellanrum under en längre projektperiod. På så sätt kan den också fungera som avstämning och hållpunkt för nästkommande beslut.

Exempel på hur dialogdukarna kan användas finner du i kapitel 2. B VI LÄGGER DUKEN PÅ BORDET.

METODER

...är de konkreta övningarna som finns på baksidorna av alla korten i NOVA-leken. I några används kroppen som katalysator för att skapa diskussioner inom gruppen – till exempel genom att ta en promenad genom kvarteret, montera bildcollage eller gemensamt bygga en prototyp i full skala. Andra metoder ger stöd för att alla ska komma till tals – till exempel under de diskussioner ni har inom arbetsgruppen, eller genom intervjuer med andra människor som kan vidga era perspektiv. De flesta metoderna är formulerade för att genomföras tillsammans med andra människor. Många går också att anpassa för att genomföras individuellt.

Välj metoder...

- ★ utifrån tidsram. I varje metod anges tidsomfattning så att det blir enklare att uppskatta och planera arbetet.
- ★ som ni inte är bekanta med sedan tidigare så att ni utmanar er till exempel genom att dra ett kort slumpartat.
- ★ som känns roliga och lustfyllda, även om ni inte vet exakt vad ni kommer att komma fram till.
- ★ beroende på var i processen ni befinner er. Metoderna är indelade i fyra kategorier; UTMANA (kvarts-måne), UTFORSKA (halvmåne), UPPLEVA (trekvarter-måne) & UTFORMA (fullmåne). Du kan navigera mellan de fyra kategorierna genom att följa månens faser. Varje kategori har ett introduktionskort och 12 metoder.

UTFORSKA

För att kunna fatta väl grund
ver vi få insikt om saker som
kände till. Vi behöver finna
kan fungera som underlag för
ningsförslag och slutresultat.
pel handla om att sätta sig in

UPPLEVA

Kroppen är ett centralt verktyg i normkreativt innovationsarbete. När vi upplever en situation involveras alla våra sinnen. Det är genom dem vi tolkar och förstår omvärlden. Tyvärr bortser vi ofta från kroppen, till exempel inom en hel del forskning. Subjektiva upplevelser förstås i vissa sammanhang mindre tillförlitliga och därför mindre viktiga. Men när vi arbetar med normer och värderingar, som alltid har att göra med kroppen på ett eller annat sätt, räcker det inte med observa-

Exempel på hur metoderna kan användas för att...

- UTMANA föreställningar och normer på en grundläggande nivå för att...
 - ★ snabbt komma igång i projektets inledande fas, se exempel 3.C VI DELAR MED OSS AV VÅRA ERFARENHETER
 - ★ lära känna varandra och få syn på de föreställningar som finns inom gruppen, se exempel 3.H Vi ger värderingar fysisk form
 - ★ förstå bakomliggande orsaker till problemet, se exempel 3.E Vi bollar tillbaka frågan.

- UTFORSKA och analysera bakomliggande orsaker till normer och värderingar i både verksamheten och det omgivande samhället. Övningarna kan vara särskilt användbara för att...
 - ★ få förståelse för olika perspektiv på problem och lösningar, se exempel 3.K VI UPPDATERAR OSS.
 - ★ föreställa oss hur det vore ifall problemet inte existerade, se 3.G VI TÄNKER BORTOM DET VI REDAN VET.
 - ★ föra en dialog med många människor som berörs av problemet, se 4.B VI MÖTS PÅ PLATS.
 - ★ utvärdera lösningsförslag under processen, se exempel 4.J VI SKAPAR GRUND FÖR BESLUTET.

- UPPLEVA och pröva hur problemlösning fungerar i praktiken. Metoderna inkluderar kroppens olika sinnen för att skapa direkta reaktioner som kan bidra till att förstå hur andra upplever sin vardag. De är användbara genom hela projektet för att...
 - ★ lära känna sammanhanget och bekanta sig med de människor som projektet berör, se exempel 4.A VI FLYTTAR IN I OMRÅDET.
 - ★ uppleva hur problemet påverkar de som berörs, se 4.C VI ANVÄNDER VÅRA KROPPAR FULLT UT.
 - ★ lyssna på de som berörs och låta de själva få komma till tals på sina egna villkor, se 2.H VI LYSSNAR PÅ PATIENTERNA.

- UTFORMA idéer till konkreta lösningsförslag. Metoderna är till för att uppmuntra er att så tidigt som möjligt göra idéer handfasta. Då har ni genast någonting konkret att diskutera kring och också en utgångspunkt som ni kan utveckla vidare. Vi vill uppmana er att använda er av de här metoderna under hela processen. Inte enbart mot slutet utan även inledningsvis för att...
 - ★ lära känna varandra och skapa förutsättningar för att föra dialoger med både intern projektgrupp och brukare, se samma som ovan 3.B VI GÅR RAKT PÅ SAK.
 - ★ få överblick över allt insamlat material, se 2.I VI GÖR EN PUBLIKATION.
 - ★ visa ett händelseförlopp för både nuvarande problem och lösningsförslag, se 2.K VI GÖR BILDSEKVIEN
 - ★ arbeta konkret och praktiskt med en gång, se 3.B VI GÅR RAKT PÅ SAK.
 - ★ pröva ut hur väl lösningsförslaget fungerar som det är tänkt, se 4.K VI PRÖVAR IDÉEN I PRAKTIKEN.

SPADER

...är sviten i kortleken som beskriver hur normer kommer till uttryck genom former, färger, miljöer, tjänster med mera och hur konsekvenserna kan vara diskriminerande. Korten är lämpliga att använda som underlag för diskussioner, både i en inledande fas likaväl som mitt under pågående projektarbete då de kan tillämpas direkt.

Exempel på hur SPADER används för att...

- ★ formulera de problemområden projektet ska lösa, se 2.D VI GRANSKAR VÅR EGEN SPEGELBILD
- ★ få konkreta idéer för att anpassa metoder till projektet, se 4.C VI ANVÄNDER VÅRA KROPPAR FULLT UT.

INTRODUKTION

Normer och värderingar är rättesnören som hjälper oss att hålla ihop socialt. De kan vara positiva, till exempel värderingen att våld är fel och normen att vi inte ska slå varandra, men de

7 REFUGER OCH RAMPER

Det finns mängder av exempel på hur människor begränsas och diskrimineras utifrån till exempel genus, kroppsskillnader och ålder när det gäller praktiska funktioner. Konsekvenserna kan vara allvarliga. Människor med olika funktionsvariationer möter dagligen onödiga hinder i den offentliga miljön. En byggnad som inte går att komma in i med rullstol gör det

13 RUMSNYCKLAR OCH RÖKRUTOR

Allt det som betraktas som rumsligheter i olika former – till exempel busets rum, offentliga platser, ytor – kan utifrån normer om makt och hierarki uppfattas på olika sätt hur vi kan synas eller bli sedda. Rum kan utelämnas

2 RÅGBLONT OCH ROYALBLÅTT

Produkter till män i vårt samhälle färgsätts ofta med mörka färger som signalerar maskulinitet

KLÖVER

...är de kort i leken som presenterar konkreta tillvägagångssätt för att genomföra normkreativ innovation i praktiken. De är användbara för idéer som behöver konkretiseras. De kommer också väl till hands när ett projekt, lösningsförslag eller idé ska analyseras.

Exempel på hur KLÖVER används för att...

- ★ idégenerera många nya lösningsförslag, se 3.I VI KLÄCKER MÄNGDER AV GODA IDÉER.
- ★ göra medvetna beslut för att formulera hur metoder ska genomföras på bästa sätt, se 3.J VI VIDGAR VÅRA VYER.
- ★ utvärdera idéer och lösningsförslag för att kunna ta välvägd beslut, se 4.H VI VÄLJER MÖJLIGA TAKTIKER.

INTRODUKTION

Normkreativ innovation kan ha olika syften, till exempel att rikta fokus mot och synliggöra diskriminering som inte uppmärksammats, eller att

... som är välkända.

... taktiker för normkrea-

... adkomma ett önskat

... dlar om, hur den kan

... och

... n-

... k-

... m

... e-

SLÄGGHAMMAREN

När en norm bekräftas och upprätthålls är

... risken

... till tal

... blir förståd

... att skapa o

... genom krop

♣ Skapa upp
ligt för den som
göra det, till ex
storlek, ljud etc

♣ Skapa om
– hur skulle det
personer som d

♣ Rollspela.
bemött om en
kanske går på

Tänk på att Slä
och ett samma
det också finns

VIRVELVISPEN

I taktiken Bredspackeln undviks uttryck som

... ka

... r

... nämns

... letten

... rosa s

... som fe

... värdet

... bejaka

♣ Blar

... används

... Till exem

... glittriga

... inte bara

HÄVSTÅNGEN

Diskriminering resulterar i att vissa gruppers intressen och behov underordnas. För att skapa jämlikhet, med rättvis representativitet mellan olika grupper, kan det krävas positiv särbehandling, det vill säga att några lyfts fram och gynnas speciellt – med taktiken Hävstången.

♣ Skapa omvända privilegier. Diskriminering bygger på att det finns vissa grupper som ges privilegier och fördelar i relation till

RUTER

...är de kort i leken med kaffe- och tekoppar. De är särskilt användbara för att översätta värderingar och normer till konkret form. De är lämpliga att använda som underlag för diskussion under projektets alla faser. Inledningsvis för att trigga igång samtal, när det är dags att konkretisera idéer och för att utvärdera lösningsförslag.

Exempel på hur RUTER används för att...

- ★ prata om färg- och formspråk som ett uttryck för värderingar, se 3.H VI GER VÄRDERINGAR FYSISK FORM.
- ★ ge utrymme för olikheter och skapa en tillåtande atmosfär, se 4.B VI MÖTS PÅ PLATS.

A

INTRODUKTION

En kopp kan tyckas banal. Vad har den med innovation att göra? Allt, menar vi. Den är ett av de första föremålen som människan tillverkat, och den utvecklas och förändras fortfarande.

Koppen kan vara gjord av tunnaste plast eller dyr-

ierade former,

en används

ll medmän-

från status

har också

om bara vi

er i vredes-

enner om en

perimentera

går det att

värderingar

och ritualer.

an tas fram

eller ta hjälp

gen menar

vi har gjort

ts för att ex-

n vi kanske

digare sett.

HJÄRTER

...är de kort som presenterar konkreta exempel på redan existerande normkreativa innovationer. De är användbara som inspiration och för att brett visa på att normkreativa innovationsprocesser kan se väldigt olika ut. Så även lösningsförslag och resultat. De är även lämpliga för att illustrera vad olika taktiker ger för resultat. De kan med fördel även användas i en presentation som ett exempel på ett existerande projekt. Projekten representerar olika branscher så att en presentation också kan anpassas till olika målgrupper.

Exempel på hur HJÄRTER används för att...

- ★ presentera exempel på redan existerande och fungerande lösningsförslag för att exempelvis förtydliga effekten av normkreativa innovationsprocesser, se 2.C VI GÖR EN PRESENTATION.
- ★ få inspiration och vägledning för hur hinder och utmaningar kan hanteras i det egna projektet genom inspiration, se 3.J VI VIDGAR VÅRA VYER.

9

KVINNOJOU

Många kvinnor utsätts för våld i hem och nära relationer. De tar sig ur sådana situationer när de har isolerats och hamnat i en situation där de inte har stöd.

2

ANDROST

Många upplever smärta i vissa fall så som ryggsmerter vilket kan medföra att ledning är gynstolens utifrån läkares behov, rygggläge och benstöd.

Designerna Karin Ehrn har gjort en undersökning av avnstolen upplevs som

11

RÄTTVISEFÖRMEDLINGEN

I vissa sammanhang är det nästan bara en kategori av människor som syns och hörs. Det kan till exempel vara en konferens om ny teknik där enbart cis-män står på scenen, eller ett tv-program om barn och föräldraskap där enbart vita medelklasskvinnor från Stockholms innerstad kommer till tals. Förklaringen till att det blir så här lyder ofta "det finns inga andra".

Förutom att vara ett demokratiskt problem bidrar de här situationerna i längden till att förstärka och bekräfta stereotyper om vilka som ska återfinnas på vissa positioner. Forskning visar att när kvinnor får tillträde till manliga sammanhang ökar också kompetensen bland män – då fungerar inte kön längre som informell kompetens. Detsamma gäller troligen för social bakgrund, etnicitet och så vidare.

Det är mot den här bakgrunden som Rättviseförmedlingen hjälper dem som vill nå utanför sina egna nätverk att hitta fler personer med den eftersökta kompetensen. Genom sitt eget nätverk, som består av fler än 90 000 följare i sociala medier, kan Rättviseförmedlingen efterlysa och samla in tips på dem som saknas i ett visst

JOKERN

...används för att bryta en pågående diskussion som tenderar att förlora ett normkritiskt perspektiv. Kortet är användbart som stöd för den person som känner sig obekvämt i en situation och vill uttrycka det för de andra. De kan även användas av den som uppmärksammar att en annan deltagare blir obekvämt. Det är lämpligt att informera om kortet redan vid projektstart eller kursstart och beskriva hur de kan användas för att ge motstridiga värderingar rum, vilket gynnar normkreativa innovationsprocesser. Allt detta beskrivs mer utförligt på kortets framsida GLÄDJEDÖDAREN.

Exempel på hur Jokern används för att...

- ★ stötta en annan medarbetare under pågående möte finner du i 2.A VI LÄGGER JOKERN PÅ LEDNINGENS BORD.
- ★ uttrycka tvivel och påpeka brister under pågående samtal, se 3.F VI TAR FRAM JOKERN.

Kapitel 1

**UTFORMA RÄTTVISA
KÖSYSTEM**

INLEDNING

Den här berättelsen utspelar sig på Stadsakuten. Till mottagningen söker sig människor med alla möjliga olika skador och sjukdomstillstånd som de vill få snabb behandling för. I väntan på vård vistas patienterna i väntrummet. De långa kötiderna påverkar både patienter och personal negativt. Patienterna blir oroliga och personalen upplever sig alltmer stressade.

I hopp om att korta kötiderna gör avdelningschefen förändringar i rutindokument och schemaläggning. Men inget ger märkbart resultat. Det som däremot uppenbarar sig är att väntetiderna varierar avsevärt och det beror inte på patienternas sjukdomstillstånd. Det är andra faktorer som spelar in – till exempel kön. Kvinnor behöver vänta längre för att få vård.

Avdelningschefen är med i ledningsgruppen och ska ta upp denna punkt på ett kommande ledningsmöte. Med hjälp av NOVA startar nu det normkreativa innovationsarbetet.

VI LÄGGER JOKERN PÅ LEDNINGENS BORD

Det är många återkommande punkter som först behöver behandlas under mötet innan det är dags för Stadsakutens avdelningschef att presentera sina iakttagelser för de andra. Problemet med de långa väntetiderna har sedan länge legat på ledningens bord. Avdelningschefen presenterar för de andra; först en beskrivning av alla de åtgärder som gjorts på avdelningen, sedan resultatet och aningarna om de bakomliggande orsakerna, och till sist ett budgeterat förslag för att kunna arbeta vidare och fördjupa undersökningen.

När avdelningschefen öppnar upp för diskussion är flera i ledningsgruppen snabba med att ifrågasätta evidensen i avdelningschefens påstående. Till att börja med genom att ifrågasätta de åtgärder som avdelningschefen vidtagit för att få bukt med de långa kötiderna; dels att provotiden för åtgärdshandlingarna varit alldeles för kort för att kunna ge några slutsatser överhuvudtaget. Avdelningschefen försöker besvara frågorna detaljerat och ödmjukt. Till exempel att flera av personalen på Stadsakuten har haft samma föraningar och dessutom börjat uppmärksamma att deras egna beteendemönster stödjer dessa slutsatser.

Men nu riktas istället riktas frågorna alltmer till avdelningschefen som person, och inte som professionell yrkesutövare. Till exempel huruvida politiska diskussioner i offentligheten påverkar Stadsakutens personal förmåga att se klart och objektivt på frågan samt ifall avdelningschefens egna könsidentitet faktiskt kan ha ett finger med i spelet och påverka omdömet. Avdelningschefen börjar bli alltmer obekvämd. Då smäller det till på bordet. Det är avdelningschefen på psykiatrien som lägger JOKERN i NOVA-kortleken på bordet och utropar "time out". Den har också reagerat kraftigt på resonemangen från de övriga ledamöterna och vill nu ge Stadsakutens chef sitt stöd genom att läsa upp joker-kortets baksida och dess framsida – glädjedödaren. De hjälps åt för att beskriva situationen och ger utrymme för diskussion. Mötet fortsätter.

VI LÄGGER DUKEN PÅ BORDET

Alla i arbetsgruppen är förväntansfulla när Design AB kommer till Stadsakuten. De står vid kaffemaskinen och småpratar om sina förhoppningar på samarbetet när båda designern från Design AB kommer. Med påfyllda koppar går de sedan in i konferensrummet.

De börjar mötet med en kort presentationsrunda, först personalen på Stadsakuten; verksamhetschefen på stadsakuten, akutmäskarna och vårdpersonalen på Stadsakuten.

Design AB tar fram en DIALOGDUK och lägger på bordet. Sen presenterar de sig själva och berättar vad de ska göra. Istället för att med ord beskriva hur de arbetar ska de gemensamt göra en övning. De ska pröva på att göra en normkreativ innovationsprocess utifrån ett fiktivt projekt. Under en och en halv timme ska de genomföra uppdraget, steg för steg, för att testa på. Design AB leder processen. De tar sig igenom dialogdukens hållpunkter som en spelplan. Design AB förklarar varje steg noggrant. De leder samtalet och sammanfattar vad som sagts.

Utifrån gruppens diskussioner föreslår de också kort ur NOVAs kortlek för att gå vidare till nästa steg. Till exempel spader-sviten för att belysa diskriminerande normer, och klöver-sviten för att formulera ett sätt att motverka diskriminering.

VI PRESENTERAR OSS

Nu när alla är bekanta med varandra och fått en introduktion till den kommande arbetsprocessen gör Design AB en fullständig presentation av sin verksamhet. De sätter på projektorn och drar igång den digitala PRESENTATIONEN. Innehållet är anpassat för att det ska fungera i just detta sammanhang. De har med två projekt ur kortlekens hjärtersvit som utspelar sig i sjukhusmiljö. En resulterar i en produkt och den andra i en tjänst. Anledningen till urvalet är att de vill visa för Stadsakutens personal att det är viktigt att vara öppen för vad det slutgiltiga lösningsförslaget kan bli – ibland en tjänst, ibland en fysisk produkt, ibland en film.

Avslutningsvis visar de ett projekt som de själva genomfört. De beskriver projektets positiva resultat och arbetsmetoder men också de problem och hinder som uppstod under arbetsprocessen. Det leder till mycket bra diskussioner.

VI GRANSKAR VÅR EGEN SPEGELBILD

På väggarna i konferensrummet sitter några affischer. Sådana som riktar sig till patienter. Det finns också några mindre broschyrer som ligger lite varstans i hyllor och på fönsterbänkar.

De ska SPEGLA SIG I BILD för att undersöka hur verksamheten kommunicerar, både externt till patienter, och internt till personalen. De följer metoden punkt för punkt och samtalar kring de olika frågorna kopplat till bilderna. När människor finns representerade på bild är det lätt att jämföra och diskutera vad de förmedlar. I spadersviten finns korten RESTAURANGER OCH REPARATIONER och REKLAMPELARE OCH RABATTKUPONGER som hjälper dem att utveckla sina resonemang.

Men de har svårare för att beskriva vad formelementen uttrycker, det vill säga valet av typsnitt, färgfält, logotyper med mera. Det är mer av en känsla de får, säger de, men de lyckas inte formulera det mer detaljerat. Design AB tar därför fram ett par kort till ur spadersviten; RÅGBLONT OCH ROYALBLÅTT och RUNDNINGAR OCH RÄTSIDOR som beskriver normer genom färg och form samt material.

VI GESTALTAR DRÖMBILDER

När de pratat igenom och fått en klarare bild av vad deras egen verksamhet kommunicerar utåt är det dags för nästa övning. Nu ska de göra varsitt kollage för att förmedla hur de faktiskt skulle vilja att patienter uppfattade verksamheten. Metoden heter SKAPA INRE BILDER. De river och klipper ur tidningar. Limmar och tejpar ihop. Design AB gör också varsitt kollage.

De sätter upp kollagen på väggen. Flera ord är återkommande; inkluderande, lugnt, tryggt. I övrigt är kollagen olika, i alla fall i färgskala och bildmotiv. En har gjort ett abstrakt kollage med utspridda ord och färgfält. En annan har klippt in växter, djur och människor på en färggrann bakgrund. De flesta har antingen ritat upp ett rum i bakgrunden eller klippt in en bild på ett rum med växter, tavlor och möbler. Människorna på bilderna ser glada ut vilket de själva inser är osannolikt, och de skrattar över den överdrivna optimismen. Design AB tar fram taktiken PLANTERINGSSPADEN och läser kortet för att ändå poängtera att det är bra att våga tänka det omöjliga.

De pratar mycket om varför färgskalorna är så olika och vad det kan betyda. De har stor användning av de tidigare diskussionerna om färg och form i den förra övningen.

SKAPA INRE BILDER
Tid: 3-4 timmar Antal: 7-10 personer
Normkraft:

13 **PLANTERINGSSPADEN**

Det är lätt att fastna i ett tillstånd av att bråka mot normer utan att nå resultat. Risken är stor för uttrötning då motståndet ofta är svårt att rå på. En annan risk är att vi ofrivilligt återskapar normer genom att ge dem utrymme.

Ett radikalt och positivt alternativ är taktiken Planteringsspaden. Den handlar om att skapa förslag

ndlar ofta om bety-
er. Dessa kan vara
En vanlig metod i
skapa ett kollage
ord som kan för-
materialkänsla,
lippas från tid-
as från Internet.
r.
3 att använda

VI SÄTTER OSS NER OCH VÄNTAR

Avslutningsvis tar de en timme till att gemensamt göra upp en plan för det kommande arbete. Design AB föreslår att de genomför metoden SLÅ FÖLJE som i det här fallet skulle innebära att de följer med när personalen arbetar. De är dock väl medvetna om att det kanske inte är möjligt eftersom det är en mycket utsatt situation för patienterna. De pratar igenom metoden och ifall den skulle kunna vara möjlig att genomföra på Stadsakuten. Istället beslutar de sig för att Design AB ska börja med att observera aktiviteterna i akutmottagningens väntrum – vad som sker, vid olika tillfällen på dygnet, både helger och vardagar. Det är metoden KASTA SIG IN I LEKEN som de anpassar något för att fungera för dem. De kommer inte interagera med personerna på plats genom intervjuer. De ska istället observera. Design AB ska fortsättningsvis leda projektet med stöd av personalgruppen på Stadsakuten. Deras uppdrag är att föreslå en lösning på problemet. Men först måste de undersöka problemet utifrån flera aspekter och perspektiv.

Observationerna ger resultat. De förstår hur mottagandet ända fram till behandling går till. Till att börja med observerar de entrén till akutmottagningen och hur patienter hittar fram till akutmottagningen. Sedan observerar de när patienterna väntar på att få behandling. Det är flera anhalter där patienterna måste vänta än de först trott. Patienterna ska först vänta för att nå receptionen. Det kan ta tid. De uppmärksammar också att receptionsdisken är så hög att en del får sträcka på sig för att kunna nå upp ordentligt. För korta personer, barn och de som tar sig fram med rullstol är det helt omöjligt. Det visar sig också att det är flera anhalter för väntan innanför det yttersta väntrummet. Det står flera stolar i korridoren och sängar där patienterna väntar. Sen leds patienter in i behandlingsrum men får också där vänta länge innan de får behandling. Design AB observerar dessutom att olika människor får olika mycket uppmärksamhet av personalen och förflyttas snabbare mellan väntplatserna.

VI FÅR DET BEKRÄFTAT

Efter observationsturen intervjuar Design AB personalen; både vårdare, läkare, sjuksköterskor och städpersonal, både de som behandlar och de som tar emot i receptionsdisken. De intervjuar också ambulanspersonal för att förstå hela arbetsordningen. Personalen berättar att det oftare är män som är påtagligt nervösa och ger uttryck för det på olika sätt. Till exempel genom att avbryta personalen i sitt arbete för att kräva svar. Eller att återkommande gå till receptionsdisken och kräva att få träffa läkare. Några berättar att de vid några tillfällen också känt oro för våldsamma reaktioner, och att det nog ändå påverkar turordningen. Flera berättar att de försöker få in de som är mer besvärliga så att de inte skapar oro i väntrummet. Men att de sen ofta får vänta länge i behandlingsrummet. Någon påpekar att det också kan vara kvinnor som ger uttryck för stark oro genom att konfrontera personalen, även om det inte är lika vanligt förekommande. En annan menar att det speglar samhället i övrigt och tycker inte att det är konstigt eller dåligt att vissa är mer påstridiga än andra.

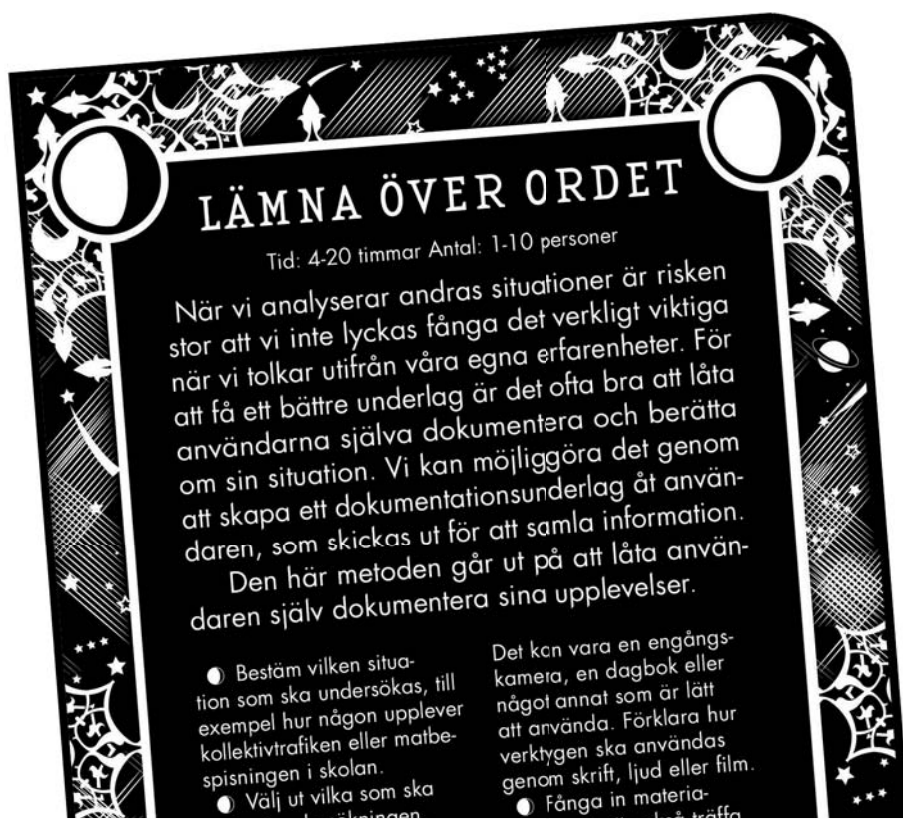
Designbyrån behöver sammanställa all information. Både från intervjuer och det som de observerat själva. De använder sig av metoden BEKRÄFTA REGELN för att få en översikt. Det blir konkret men också väldigt kategoriskt och uppdelat, speciellt efter kön. Men i intervjuerna har det också framkommit att personalen gör andra kategoriseringar av sina patienter. Designbyrån använder sig genomgående av diskrimineringsgrunderna som finns beskrivna i GUIDEN när de arbetar, som en checklista. Att det kan bli schablonartat är inte ovanligt och det är lätt att missa andra aspekter som påverkar människors levnadsvillkor, till exempel social klass.

VI LYSSNAR PÅ PATIENTERNA

Att ta del av patienters erfarenheter är oerhört viktigt, det vet Design AB. De har dragit på det en tid. De har behövt betänketid för att kunna förstå vilken metod som skulle fungera för att få information av patienter och samtidigt värna om patienternas integritet. Efter att ha bollat med personalen igen bestämmer de sig för att pröva metoden LÄMNA ÖVER ORDET. Med hjälp av metoden skapar de ett dokumentationsunderlag så att patienterna själva kan beskriva sina erfarenheter. Materialet lägger de i väntrummet men de är beredda på att det säkerligen inte kommer att ge tillräckligt många svar. De tar därför kontakt med människor som tidigare varit på Stadsakuten.

Materialet de får in är varierat, både i omfattning som i innehåll. Några beskriver ovissheten som det värsta, att inte få veta hur länge de ska behöva vänta för behandling. Många nämner också att turordningen inte går att förstå. Väldigt få verkar förstå hur kösystemet på akutmottagningen fungerar. Till exempel att det finns olika köer och att det påverkar turordningen.

VI GÖR EN PUBLIKATION

Svaren från både patienter och personal och de observationer som de själva gjort har gett Design AB en god bild över de orsaker som ligger till grund för problemet. Det har visat sig vara mer komplext än vad de trott från början. Visst är väntetiderna långa, och i sin helhet alldeles för långa. Och vissa patienter måste vänta längre än andra, bland annat på grund av kön. Men det är också upplevelsen när de befinner sig i väntan som skapar oro hos patienterna. Att inte veta när de ska få hjälp, eller varför vissa får hjälp snabbare än andra. Ibland syns det utåt på patienten att det är extra akut, men inte alltid. Hur personalen hanterar patienters oro spelar också in. Dels med anledning av beteende som underbyggs av samhällsnormer, men också för att förbättra sin arbetsmiljö i stunden.

Det är dags att utveckla lösningsförslag. Det vill Design AB göra tillsammans med några av Stadsakutens personal. De viger två halvdagar tillsammans. Den här gången på Design ABs kontor. Där finns nämligen ett rum som Design AB använder när de ska vara kreativa och utveckla konkreta lösningsförslag. Där finns ett stort bord i mitten som är höj- och sänkbart så att de kan anpassa höjden till personer och aktiviteter. Fruktskålen på bordet är fylld. Där finns också pennor och papper i alla möjliga olika färger.

Idag ska Design AB berätta för personalen vad de upptäckt under observationerna på akuten och genom patienternas dokumentation. De tar fram metoden SÄTTA PÅ PRÄNT. Övningen är inte helt olik den de gjorde för några veckor sedan, det vill säga metoden SPEGLA SIG I BILD. Det är bra. De känner sig bekväma med tekniken och startsträckan är därför betydligt kortare nu. Tillsammans ska de återspegla den kunskap de nu har fått kring problemet med kösystemet. Innan de avslutar för dagen sätter de ihop allt de har gjort till en samlad publikation. Första kapitlet utgörs av deras första collage – drömbilderna. Idag har de gjort det andra kapitlet. Imorgon ska de göra det tredje.

VI BLIR SAKLIGA OCH KONKRETA

När de ses dagen efter bubblar det av idéer på lösningar. De får utlopp genom metoden KLÄCKA GODA IDÉER. Efter en stund har de många spretiga idéer. De skulle kunna fortsätta en stund till, men innan de hunnit krama ur de sista idéerna och blivit trötta presenterar Design AB ytterligare en metod – KLIPPA OCH KLISTRA. De har många potentiellt goda idéer som förtjänar att utvecklas än. Design AB tar fram kartonger, modellerar, tejp och frigolit. Nu ska de tillsammans skissa i tredimensionell skala.

Det går trögt med modellbygget så Design AB tar fram alla korten i KLÖVER-sviten – taktikerna. De tar en idé som de tror på och testat att utveckla den utifrån varje enskild taktik. När de testat taktikerna BREDSPACKELN och SKIFTNYCKELN kommer de igång. De bygger en modell av akutmottagningen med det yttre officiella väntrummet och de inre. Till och med fasaden, receptionsdisk och stolar byggs i modell. De genomarbetar flera rumsliga förändringar; genomströmning och flöde, möblemang och placering, receptionsdiskens utformning men också organisatoriska lösningar och arbetsmiljömässiga. Allt samlas ihop och blir till publikationens tredje kapitel.

KLIPPA OCH KLISTRA

Tid: 3-20 timmar Antal: 2-7 personer

Enkla skissmodeller som går snabbt att göra kan ge oss viktiga insikter.

uttryck ur
göra nå
är också
skapa er
göra det
hela proc
under star
Den ha
pröva idéer

- Skissa på Diskutera och verk som verk
- Gör enkla klipp, riv, tejp, använd fantasin form som överens

8 SKIFTNYCKEL

Många lösningar utvecklas med lösa ett problem eller tillgodos gång för alla. Sådana lösningar lade "svarta lådor" som är svåra att verka. Skiftnyckeln bygger på inställ niskors behov och problem är relativa över tid. Därför behövs lösningar s – som inbjuder till tillägg, förändringar

- ♣ Våga det oplanerade. Bejaka möjligheten att inte alls kommer att användas så som det var tänkt

- ♣ Bygg in flexibilitet. Ju mer lösningen tillåter och

4 BREDSPACKELN

När människor utesluts och diskrimineras kan en viktig taktik handla om att skapa lösningar som passar bra och fungerar för fler, som är mer inkluderande – Bredspackeln. Det kan handla om mer ergonomiska och lättanvändbara funktioner, eller om att skapa uttryck, stilar och moden som inte är stereotypa.

- ♣ Lös behov utan att kategorisera. Dessa lösningar ska vara möjliga för så många som möjligt att använda, exempelvis offentliga toaletter som inte är könsseparerande, som också har skötbord och dessutom är anpassade för alla oavsett funktionsvariation.

- ♣ Undvik stereotypa uttryck som kategoriserar. Välj till exempel andra färger än rosa och blått som i dag är starkt könskategori-

VI GÖR BILDSERIER

Design AB ska snart presentera sitt arbete för ledningsgruppen. Avdelningschefen på Stadsakuten har gett dem fria händer att sammanställa studien, göra ett urval bland lösningsförslagen och göra en presentation. De gör ett urval med hjälp av metoden GRÄVA DÄR VI STÅR. De anpassar den något så att de kan analysera varje idéförslag separat. Det resulterar i 3 lösningar. Det är lagom många.

Med hjälp av metoden RUTA FÖR RUTA bygger de upp presentationen. Då kan de visa hela händelseförloppet från problem till lösning och stärka argumenten genom att förtydliga betydelsen av normkreativa innovationsprocesser. De gör en bildserie för varje lösningsförslag där de först visar hur kösystemet fungerar idag, med hjälp av taktiken HÅLSLAGAREN. De listar de olika orsakerna till problemet och fokuserar på tre olika områden där åtgärder kan göras. De visar också hur olika taktiker leder till olika resultat. Deras förhoppning är att alla tre lösningsförslag kan prövas i praktiken för att få bäst resultat.

EPILOG

Den här berättelsen är löst baserad på ett projekt som bedrevs inom ramen för Vinnovas satsning Genuslabbet under 2014. I Genuslabbet utvecklade ett antal organisationer olika koncept för jämställda lösningar. Bland dessa var Karolinska sjukhuset och designbyrån Veryday AB som tillsammans utvecklade en lösning för ett mer jämställt kösystem för Karolinska sjukhuset. Delar av konceptet, framför allt en förbättrad information och skyltning realiserades, men däremot inte den digitala lösningen som ansågs för kostsam. Projektet finns också beskrivet i Hjärterkortet Akutkön.

...sär att kvinnliga patienter i lokalerna - till exempel hur skyltning och information fungerar.

Analysen visar att kösituationen uppfattas som ologisk av patienterna. På akutmottagningen gäller inte "först till kvarn". I stället placeras alla in i kön utifrån åkomma eller skadans allvarighet. Köplatsen förändras också i relation till hur allvarligt sjuka eller skadade tillkomna patienter är. Studien visar att skadade ibland ger personalen svårare att förstå. Detta leder till oro, där "bli av med problemet". Undersökningen visar också att personer som ger korta beskrivningar av symptom får förtur. Både dessa tendenser favoriserar manliga patienter.

Baserat på analysen har Veryday utvecklat ett förslag på en digital applikation och en skyltning som beskriver kösituationen i realtid. Dessa lösningar hjälper patienterna att förstå hur kösituationen ser ut, varför den ändras och vilken tid kösituationen troligen förväntas på mottagningen. Även om män och kvinnor användes som kategorier i analysen, så är lösningen könsneutral.

Huvudtaktik: *4
Stödtaktik: *2 och *9

FÖREBILDER

Kapitel 2

**RITA BEKVÄMA
GYNSTOLAR**

INLEDNING

I den här berättelsen kommer vi att följa en arbetsgrupp när de utvecklar en hälsoteknisk produkt.

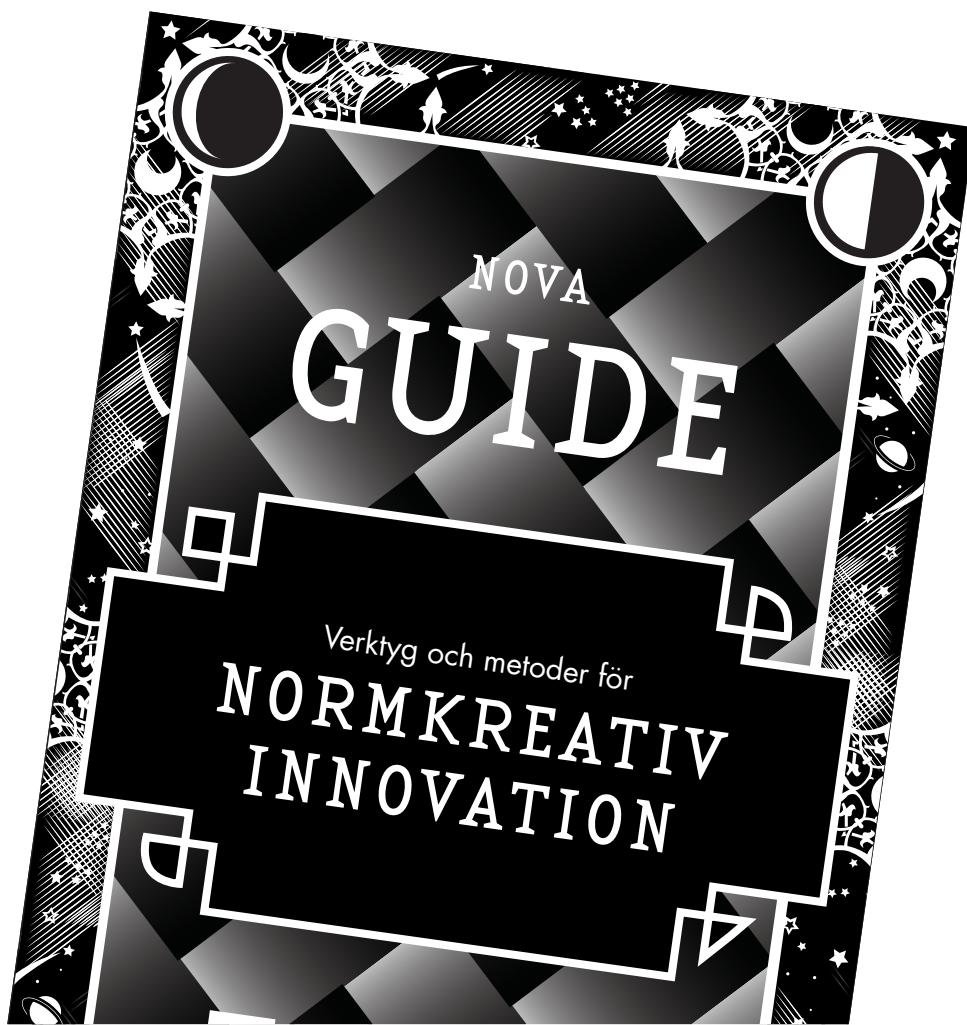
En samlad grupp gynekologer har i en medicinsk forskningstidskrift uttryckt oro över att det är oroväckande många människor som inte genomför regelbundna gynekologbesök. De menar på att det kan medföra allvarliga hälsorisker och att uppgifterna bör tas på största allvar. Artikeln får stor uppmärksamhet inom vården men spridning till en bred publik uteblir.

Forskningscentret Hälsoteknik får uppdraget på sitt bord. De ska utveckla och presentera en lösning som kan bidra till att fler gör gynekologiska hälsokontroller.

I projektgruppen samlas en etnolog, en designer, en medicinsk forskare och en projektledare. Projektledaren känner till NOVA-materialet sedan tidigare och har använt det tidigare. För att kunna komma med ett lösningsförslag behöver arbetsgruppen först ta reda på anledningen till varför så många undviker regelbundna gynekologiska hälsokontroller. Det är nu arbetet börjar.

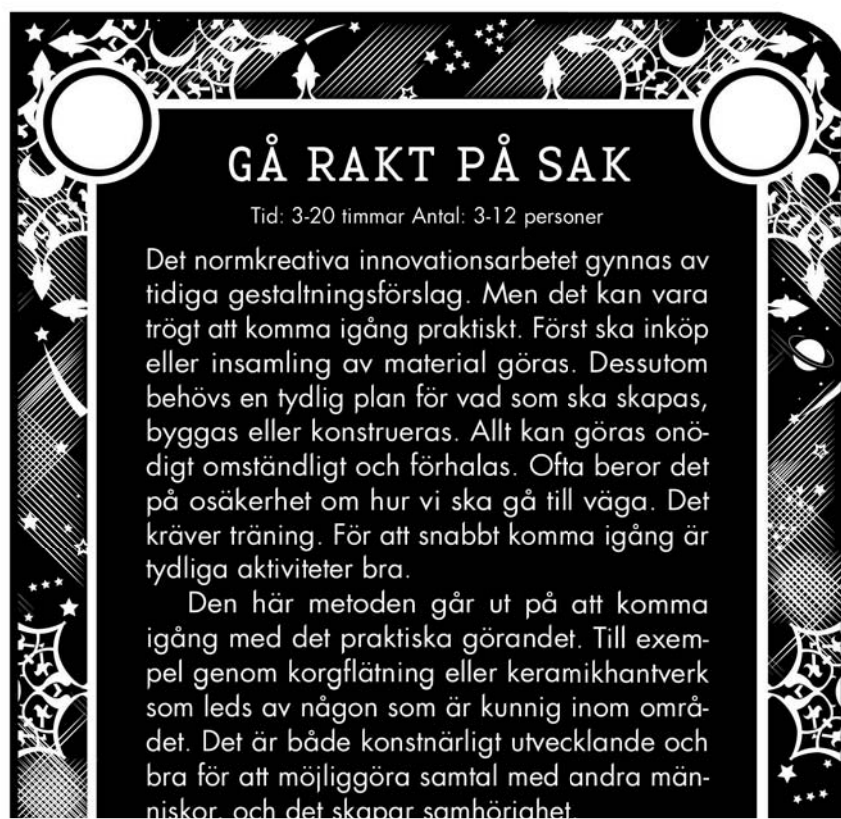
VI FÅR EN FÖRSTA VISNING AV GUIDEN

Projektgruppen samlas för första gången på ett fik ett stenkast från Hälsotekniks lokaler. Ett par personer i gruppen känner varandra sedan tidigare men de andra är helt nya för varandra. De gör en ordentlig presentationsrunda där de också berättar för varandra hur de tänker kring begreppet normkreativ innovation. Det är väldigt olika i gruppen. Några är välbekanta med begreppet innovativ, medan andra har närmare till begreppet normkreativitet, eller snarare normkritik som de känner igen. Tillsammans läser de igenom NOVA's utgångspunkter som finns i guiden. Det är en del att läsa och de hamnar i diskussioner hela tiden. Plötsligt har mötestiden redan passerat och alla har andra saker inbokade. De läser ändå alla rubrikerna för utgångspunkterna och avslutar mötet med att bestämma nästa arbetsmöte. Guiden kan de alltid komma tillbaka till när de behöver bli påmind.

VI GÅR RAKT PÅ SAK

När de träffas igen har de massor att prata om. Nya tankar har väckts och hunnit landa sedan sist. I guiden står det vad alla kort innehåller och vad de olika sviterna betyder. De bläddrar bland korten och fastnar för metoden GÅ RAKT PÅ SAK. De tar en runda och säger några ord om vad just de är bra på, som de kan lära av varandra. Kanske kan de komma på något att göra gemensamt. Det kommer fram en massa kul idéer. Alla har olika intressen och flera kan de göra tillsammans. De kan lära av varandra. Många aktiviteter kräver en hel del material och utrustning, eller att de beger sig till en specifik plats. De är inte vana vid sådan spontanitet på arbetstid så det känns väl drastiskt och oförberett. Men en i gruppen har faktiskt ett intresse som de kan genomföra. Den medicinska forskaren är nämligen väldigt bra på att vika papper – origami som det heter. Egentligen krävs särskilt papper att vika med, men det struntar de i – de kör igång ändå, direkt. De börjar med att vika varsin svala. Det är en bra start, alla kan vara med. Samtidigt som de viker pratar de också om andra saker som rör projektet. Hela förmiddagen går åt till det. Det får ta sin tid. Innan de skiljs åt beslutar de att de ska dela upp sig i två grupper och pröva en metod som de anser givande.

GÅ RAKT PÅ SAK

Tid: 3-20 timmar Antal: 3-12 personer

Det normkreativa innovationsarbetet gynnas av tidiga gestaltungsförslag. Men det kan vara trögt att komma igång praktiskt. Först ska inköp eller insamling av material göras. Dessutom behövs en tydlig plan för vad som ska skapas, byggas eller konstrueras. Allt kan göras onödigt omständligt och förhållas. Ofta beror det på osäkerhet om hur vi ska gå till väga. Det kräver träning. För att snabbt komma igång är tydliga aktiviteter bra.

Den här metoden går ut på att komma igång med det praktiska görandet. Till exempel genom korgflätning eller keramikhantverk som leds av någon som är kunnig inom området. Det är både konstnärligt utvecklande och bra för att möjliggöra samtal med andra människor och det skapar samhörighet.

VI DELAR MED OSS

Etnologen och den medicinska forskaren har båda tidigare erfarenhet av att göra intervjuer och samtala med människor för att genomföra studier.

Det visar sig vara bra att det är en liten grupp som dyker upp till samtalstillfället. Det finns frukt och fika och de har gjort en tydlig dagordning som de presenterar för deltagarna. De är också noggranna när de informerar hur de ska använda sig av deltagarnas berättelser och erfarenheter. Det är viktigt med sekretess.

De vill att deltagarna ska dela med sig av sina personliga erfarenheter av gynekologiska undersökningar. De tar stöd av metoden DRA SIG TILL MINNES för att få igång samtalet. Det tar en stund innan de börjar dela med sig. När de presenterar olika känsloteman blir det lättare och samtalet flyter på bra. De flesta känner starkt obehag både inför och under ett gynekologbesök. Det tar inte särskilt lång tid innan någon nämner gynekologstolen, och upplevelsen av att sitta i den, som obehaglig.

När ordet "sitta" sägs några gånger påpekar en av deltagarna hur märkligt den tycker att det är. Att det knappast handlar om att sitta i en gynekologstol. Alla skrattar till en början, igenkännande, men efter ett tag blir deltagarna allvarigare. Det ligger ändå någonting i det. Det märkliga, menar någon, är att när en "sitter rätt", så känns det mer som att en håller på att glider ner från stolen. De beskriver också hur det känns att bli undersökt i den positionen. Det är svårt att slappna av. Dessutom är det ofta kallt i undersökningsrummet, och gynstolen ännu kallare mot kroppen. Innan de avslutar bestämmer de gemensamt att de gärna träffas igen, när projektgruppen har kommit längre i processen och har någonting konkret att presentera och få respons på.

VI UPPLEVER DET SJÄLVA

De andra i projektgruppen använder sig av metoden BACKA BANDET. De besöker ett medicinhistoriskt museum och pratar med vårdpersonal på både ungdomsmottagningar och vuxenmottagningar. Där provsitter de också olika modeller av gynstolar. De genomför därigenom metoden LEVA SIG IN för att själva skapa sig en uppfattning.

När alla i projektgruppen samlas några dagar senare har de mängder med information att samlas kring. Projektledaren och designern uppmanar också de andra att göra en provrunda på olika mottagningar för skapa sig en egen uppfattning – oavsett tidigare erfarenheter.

Enligt metoden BACKA BANDET ordnar de upp materialet som en tidslinje för att få en överblick. Nu kan de tydligt se utvecklingen genom tiderna och att det i princip stått helt still. Gynstolen är och har alltid varit uppbyggd utifrån samma principer – med kroppen placerad i ryggläge och benstöd som låser benen i en skrevande position under hela undersökningen, fast en egentligen bara behöver skriva en kort stund.

BACKA BANDET
Tid: 2-4 timmar Antal: Enskilt eller i grupp

LEVA SIG IN
Tid: 8-40 timmar Antal: 2-7 personer

Upplevelser av diskriminering utgår ifrån situationer som uppstår dagligen i våra liv och är därför omöjliga att återskapa fullt ut för den som inte samma vardag. Men genom att fysiskt utlösas för vissa situationer kan vi utveckla förmågan för andras utsatthet. Ett sätt är att använda olika empativerktyg. För stora handskar utlösa svårigheter att greppa små saker. En glasögon kan skapa upplevelser av synsvårigheter. Kläder med tyngder kan ge oss erfarenheter av rörelsesvårigheter. Blindkäpp, kryckor och hörselapparater kan användas för att undersöka tillgängligheten i offentliga miljöer. Ett annat sätt är att gå hand-i-hand med någon som har en annan erfarenhet.

VI BOLLAR FRAM OCH TILLBAKA

Nästa steg är att förstå varför det är som det är. Med stöd av metoden VI BOLLAR TILLBAKA FRÅGAN börjar de spekulera. De spinner iväg åt en massa olika håll. Flera av korten i NOVA är användbara under diskussionen. Särskilt i spader-sviten finns flera kort som väcker tankar och ger nya perspektiv. Alla är engagerade. Någon funderar vidare över själva konstruktionen av gynstolen medan andra istället fokuserar på den som en konsekvens av ojämlikhet. Efter en stund tycks gruppen vara överens, i alla fall om en sak – att gynstolens utformning utvecklats utifrån läkarnas behov, inte patienternas.

När de sedan försöker komma på sätt att tänka med patienters behov i fokus är det inte riktigt lika livligt. Alla spekulerar men några gör det betydligt högre än andra. Den medicinska forskaren och designern pratar på, de har roligt men mest med varandra. Etnologen är något avvaktande men de andra lägger inte märke till det. Istället spinner de vidare på varandras idéer.

**BOLLA TILLBAKA
FRÅGAN**

Tid: 1-2 timmar Antal: 1-10 personer

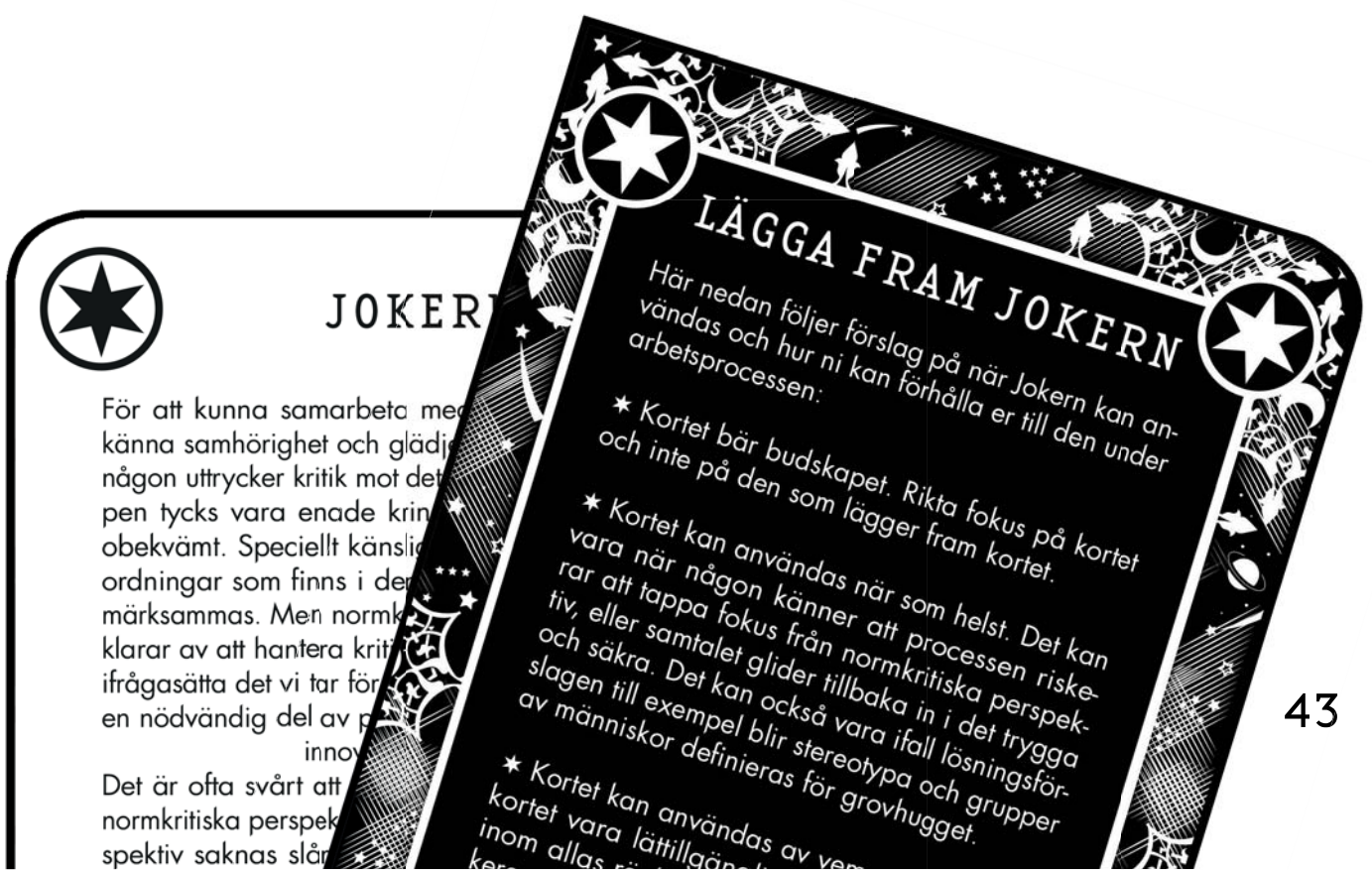
Ett problem är ofta själva utgångspunkten för utveckling. Men problemet är oftast en konsekvens av en massa annat som inte fungerar som det kanske borde. Därför behöver vi ställa oss frågan: Varför? Inte bara en gång utan flera.

Det här är en praktisk metod som kan användas när vi behöver förstå de bakomliggande orsakerna till ett problem. Både i interna diskussioner och i möte med användare och uppdragsgivare.

VI TAR FRAM JOKERN

Nu har etnologen suttit med ett kort i handen en bra stund. Det är mycket tvekan innan det sker. Men sedan tar etnologen ändå mod till sig och lägger Jokern på bordet och räcker samtidigt upp ena handen. De andra slutar prata och uppmärksammar handlingen. Det blir högläsning. Etnologen läser först det som står på kortets baksida. Där finns det beskrivet hur kortet kan användas, det vill säga vad det betyder att LÄGGA FRAM JOKERN.

Sen lämnar etnologen över kortet till projektledaren som fortsätter högläsningen på kortets andra sida – GLÄDJEDÖDAREN. Där beskrivs anledningen till att kortet används. Etnologen försöker helt enkelt poängtera att det finns andra sätt att tolka erfarenheterna som kommit fram under projektets gång. Att det är några få av deltagarna i undersökningen vars upplevelser får mer plats än andra just nu. Det uppstår en stunds tystnad och blir obekvämt stämning i rummet. Sen börjar de ändå prata och efter en stund kommer de fram till att de alla bör göra en kartläggning över de egna privilegierna som de lever med i vardagen, eftersom de inte bara påverkar arbetet utan också är avgörande för projektets hela utveckling.

VI FÖRSÖKER TA STÄLLNING

För att närma sig varandras värderingar använder de sig av metoden TA STÄLLNING och provar några av de påståenden som projektledaren förberett. Det är trevlig stämning när de rör sig runt i rummet men samtalen blir inte tillräckligt fördjupande. När de rör sig runt i rummet mellan de fyra hörnen tycker de lika i det mesta. Projektledaren som inte känner sig nöjd med övningens resultat föreslår ganska snart en fikapaus, lite tidigare än bestämt. Det är dags att pröva någonting annat tänker projektledaren och funderar. Under fikat börjar de prata om kopparna de sitter med. Alla är likadana. Vita med öra som fylls upp av en eller max två fingrar. Det är svårt att få ett bra grepp om dem. Örat sitter högt upp på koppen så det är svårt att hålla den utan att spilla. Alla relaterar till koppen på olika sätt. De börjar också prata om andra koppar, hur koppar kan se ut och fungera. Det är givet att de ska använda sig av ruter-sviten i kortleken tänker projektledaren och sätter igång direkt.

TA STÄLLNING

Tid: 3-4 timmar Antal: 5-20 personer

Att tycka lika är inte nödvändigtvis något positivt. Olikheter kan bland annat användas för att exponera värderingar som sällan uttalas.

Den här metoden fungerar som stöd för att diskutera attityder och värderingar i en grupp.

- Välj ett stort rum där det är möjligt att gå runt.
- Förbered ett påstående och fyra svarsalternativ. Till exempel:
När det gäller kläder på vår arbetsplats så är normen att...
... alla får klä sig hur de vill utan att någon bryr sig.
... det är viktigt att följa en viss typ av klädkod, även om det är outtalat.
... mottagandet blir positivt om någon har på sig riktigt färgsprakande byxor.
... (valfritt alternativ - öppet hörn).
- Kontrollera att svarsalternativen inte blir utelämnande för någon, eller var beredd på att stödja den som riskerar att bli ensam med ett svarsalternativ.
- Inled övningen med att tala om att alla får tolka fritt och att en får ändra sig när som helst.
- Presentera alla påståenden, representerade av rummets fyra hörn.
- Låt alla ställa sig i det hörn de upplever bäst stämmer med deras egna värderingar.
- Be alla förklara varför de ställt sig där. Ge utrymme för alla att berätta sin ståndpunkt. Tänk på att värderingsövningar behöver följas av en ordentlig reflektion samt ledas av någon som är kunnig.

EN KROPP

Antal: 3-25 personer

r, miljöer och varumärken om färger och former är n våra värderingar. I den raktärer fram som ska etiska uttryck förkroppsligt förstå hur föreställningar kors kön eller könsutt...

VI GER VÄRDERINGAR FYSISK FORM

De tar fram hela ruter-sviten. Även deras uppdruckna koppar får vara med när de genomför metoden VI TYCKER TILL OCH SMAKAR AV. Det går fort när de går på känsla – på det omedelbara. Ingen större tvekan om vad kopparna har för formuttryck eller intryck på dem själva. Det finns så mycket att säga ändå och de relaterar till allt möjlig; filmer och reklam, personliga erfarenheter och annat som kopparna ger dem och hur de föreställer sig att andra uppfattar dem.

Längst ner på kortet rekommenderas en annan metod – GE TANKEN KROPP. Så de sätter igång direkt. Det blir tydligt när de beskriver kopparna som personer. Schablonbilder framträder. Det känns inte riktigt lika lustigt längre, utan stämningen blir allvarligare. De inser att det här kräver tid och eftertanke. Att alla estetiska uttryck berättar någonting – om koppen är bullig, nött i kanterna, högblank, öronlös, mossgrön. Allt säger någonting. Varenda liten detalj. De behöver fördjupa diskussionen än mer om hur och varför de värderar så som de gör. De tar fram spader-sviten som stöd för diskussionerna. Särskilt gynnsamma är korten som handlar om estetiska uttryck; ROSETTER & RELIEFER, RÅGBLONT & ROYALBLÅTT, RUNDNINGAR & RÄTSDOR samt ROTTING & RISPAPPER.

VI KLÄCKER MÄNGDER AV GODA IDÉER

När de väl börjar prata om estetik går det inte att sluta. Det finns otroligt mycket att läsa in i färger och former. De vill implementera detta på projekuppdraget och med hjälp av metoden SKRAPA PÅ YTAN gör de en fördjupande analys av tre olika befintliga gynstolar. Det är inte mycket som skiljer dem åt. Alla är tillverkade i rostfritt stål med synlig avfallsskål. De går igenom varje detalj och ju mer de pratar desto mer uppstår det nu också förslag på idéer; andra material, färger, konstruktioner.

Efter en stund går de helt över till metoden KLÄCKA GODA IDÉER. På det stora pappret växer det fram anteckningar. Det är mest ord, meningar och pilar fram och tillbaka. De fokuserar på om de ska göra en ny gynstol som är bättre än de nuvarande. Dels en annan fysisk konstruktion som är anpassad för patienten, men också andra material som är behagligare att ha mot kroppen. De letar bland korten och hittar tre taktiker som handlar om just detta, det vill säga hur en kan göra en lösning som funkar för alla. Antingen neutral enligt BREDSPACKELN, anpassningsbar enligt SKIFTNYCKELN, eller någonting helt annat som de inte ens i nuläget kan föreställa sig, enligt PLANTERINGSSPADEN. Men då behöver de skrota gynstolen helt, enligt taktiken SLASKRENSAREN. När de försöker att tänka bortom den nuvarande gynstolens utformning avstannar idéerna. Det är svårt att tänka helt nytt, bortom det vi känner till, just nu.

VI VIDGAR VÅRA VYER

De måste åtminstone försöka tänka i andra banor, även om det i slutändan blir en ny och bättre fungerande gynstol. Det är de alla överens om. De kan mycket, men kan inte tänka på allt. De behöver VIDGA VYERNA. De gör varsin lista med förslag på personer som kan bidra med andra perspektiv. När de jämför ser de att listorna är lika. De flesta är personer som de dessutom känner. Representationen har blivit allt för snäv.

Klöversviten med taktiker kommer nu väl till användning. Där hittar de HÄVSTÅNGEN och PRECISIONSMEJSELN som handlar om att göra medvetna urvalsprocessen. I hjärtersviten finner de dessutom Rättviseförmedlingen – ett av exemplen som är specialiserade på just detta. De anlitar Rättviseförmedlingen för att få hjälp med att göra ett mer varierat urval.

VIDGA VYERNA
Tid: 2-3 timmar Antal: 4-6 personer
Att samla en myllrig grupp personer är utvecklande för... gruppen kan exempelvis...

10 HÄVSTÅNGEN

 Diskriminering resulterar i att vissa grupper intressen och behov underordnas. För att skapa jämlikhet, med rättvis representation mellan olika grupper, kan det krävas positiv särbehandling, det vill säga att några lyfts fram och gynnas speciellt – med taktiken Hävstången.

- ♣ Skapa omvända privilegier. Diskriminering bygger på att det finns vissa grupper som ges privilegier och fördelar i relation till andra grupper. Därför kan det behövas lösningar som skapar bättre balans, exempelvis genom att ge konkreta fördelar för de som vanligen diskrimineras, så i golf där olika spelare får olika handicap för att de ska kunna tävla med varandra på ungefär lika villkor.
- ♣ Uppmärksamma det osynliggjorda. Den underordnades historia osynliggörs, vare sig det handlar om en nations, en organisations eller en familjs. Men berättelserna finns där, om en letar, att använda för att rätta till historieskrivningen.

VI HÅLLER OSS UPPDATERADE

Idag träffar de en grupp yrkesverksamma inom flera olika områden. Den inbjudna sexualupplysaren bidrar med ett globalt perspektiv. Och den idéhistoriker som de till slut bjudit in, inte samma som de listat först ger en bild över hur samtiden, genom historien, påverkar människors relation till sina egna och andras kroppar. De drar många paralleller till gynekologin. Journalisten de bjudit in berättar om en artikel den skrivit om ämnet och att den försökt sälja in artikeldéer om problemet till flera redaktioner utan respons, efter att den första mediedebatten lagt sig. Det som finns skrivet är inte särskilt tillgängligt för allmänheten. Sexualupplysaren håller med och ger några exempel på debattforum på nätet där diskussioner sker.

Trots egna eftersökningar har de alltså missat en hel del. De behöver HÅLLA SIG Å JOUR. I ett av debattforumen finns särskilt en tråd som sticker ut. I den utvecklas en jämförelse mellan gynekologi och andrologi (läran om sjukdomstillstånd i mannens könsorgan och reproduktionsförmåga), och att det inte finns särskilda stolar för undersökningar av prostata. Den jämförelsen har projektgruppen inte tidigare gjort. De flesta är till och med obekanta med begreppet andrologi.

HÅLLA SIG Å JOUR

Tid: 2-4 timmar Antal: Enskilt eller i grupp

Normkreativ innovation handlar ofta om sådant som är debatterat, där det finns olika åsikter, perspektiv och kritik. Risker för klavertramp undviks lättare om en är mer välinformerad. Debatten kan dessutom innehålla inspiration till nya lösningar och uppslag på vilka aktörer som är viktiga att inkludera i det normkreativa innovationsarbetet.

Den här metoden handlar om utveckla förståelse för de olika perspektiven i en debatt.

- Sök på Internet. Se till att täcka in både dagstidningars hemsidor och annan media samt sociala forum och bloggar. Sök också gärna i akademiska tidskrifter.
- Undersök materialet utifrån några frågor, till exempel: Vad är debattens tema? Vilka är per-

där brottsfall kartas upp. Använd till exempel färgade trådar uppspända mellan nålar för att markera kopplingar.

VI TECKNAR FRAM KONTURERNA AV EN PRODUKT

I fortsatta diskussioner slår de fast att själva frågan behöver aktualiseras – att informera om att det ens finns ett problem som drabbar så många människor. Det saknas en offentlig debatt. Och offentliga debatter kan förändra. De måste börja med att belysa problemet för att väcka opinion.

Men när de går igenom alla tidigare anteckningar framstår idéerna som rätt enkelspåriga. Alla handlar i stort sett om att berätta om problemet enligt taktiken HÅLSLAGAREN, eller att göra en helt ny gynstol. Och det är sammantaget väldigt få skisser på nya gynstols-idéer. Det är mest ord och pilar och inte tillräckligt slagkraftigt för att väcka opinion.

Designern i gruppen vill konkretisera idéer än mer och föreslår att de ska pröva metoden TECKNA FRAM KONTURER. De fortsätter nu idéstormandet samtidigt som teckningar växer fram på det stora pappret. Alla förslag de kommer med blir levande när de får en visuell form. Det är en del konstruktionsidéer men också många förslag som appellerar till sinnen.

HÅLSLAGAREN

Ett första steg mot förändring när det gäller jämställdhet och jämlikhet är att informera om hur diskriminerande normer begränsar människor. Att väcka opinion och medvetenhet genom att skriva och tala är ett välanvänt sätt.

♣ Använd statistik. Använd beräkningar som påvisar ojämlikhet.

VI BLÅSER UPP I FULL SKALA

Startsträckan är inte särskilt lång. De väljer några av idéerna att gå vidare med och BLÅSER UPP dem, enligt den metoden. De drar fram stolar som finns i rummet. De tejpar fast allt möjligt som de har i närheten för att efterlikna skisserna, och dokumenterar hela processen när de prövar sig fram. De prövar olika material, olika färger och olika positioner. Ju mer de prövar i full skala desto närmare kommer de upplevelsen som de olika idéerna skapar.

Känslorna som först väcks är starka när de använder sig av SLÄGGHAMMAREN. Sedan konkretiserar de vilka element det är som väcker obehag – den skrevande positionen och att känna sig fastlåst i den, samtidigt som det känns instabilt och till och med vingligt.

De utvecklar idéen om att skapa opinion genom direktupplevelse. Projektgruppen utvecklar idéen om att göra en särskild möbel för undersökning av manlig prostata, något som ju idag inte heller ens finns, men den ska inte vara perfekt. Istället ska den bära på alla brister som gynstolen har, för att belysa problemet för en målgrupp som inte har erfarenhet av gynstolen, få dem att reagera. De kan använda sig av de element som framkallar obehag i gynstolen och översätta till en androstol. De använder sig av taktikerna – PRECISIONSMJSELN, SLÄGGHAMMAREN och RIVJÄRNET för att laborera fram en produkt som kan skapa en reaktion.

SLÄGGHAMMAREN

När en norm bekräftas och upprätthålls är risken stor att den blir till tals – att den blir förstådda. Taktiken är att skapa objekt och genom kroppsliga

- ♣ Skapa upplevelser. Enligt för den som passar i göra det, till exempel ge storlek, ljud etc.

- ♣ Skapa omvända up

BLÅSA UPP

Tid: 2-5 timmar Antal: 5-20 personer

Enkla skisser och prototyper i full skala är mycket värdefulla. Även om materialen inte är de slutgiltiga, de tekniska lösningarna inte är utarbetade och det

VI GÖR EN HELOMVÄNDNING

Ju mer de lär sig om andrologi desto mer märkligt tycks det vara att gynstolen är konstruerad som den är. Men det är också materialen mot kroppen, och färgerna som förmedlar budskap. Allt det här har de faktiskt lyckats förstå, både genom egna upplevelser, och andras berättelser. De SKRUVAR TILL DET. De kan med små skiftningar förändra budskapet. Dessutom kan de belysa problemet genom att rikta fokus åt ett annat håll. Att göra de som idag inte är utsatta medvetna om hur det känns för de som utsätts. De går allt mer in på möjligheten att utveckla en produkt som är konstruerad för undersökning av prostatan, och översätta gynekologistolens alla brister som ger upphov till det obehag som många patienter upplever. Det är taktiken SLÄGGHAMMAREN de tror på, som kan fungera och väcka debatt.

SKRUVA TILL

Tid: 2-3 timmar Antal: 2-7 personer

Reklam påverkar oss att göra vissa val. Ett kritiskt förhållningssätt till reklam är grundläggande för att vi ska kunna navigera bland allt som erbjuds. Det är något vi behöver träna på. I den här metoden får vi prova att aktivt förändra reklamens budskap med enkla medel

värderingar. Den normkreativa medikation.

är ut på att förstå t aktivt förändra

Skruva till idéer med andra om hur budskapet kan förändras för förmedla ett annat budskap. Fråga er vilka diskriminerande strukturer som normen återskapar. Gestalta en av idéerna. Antingen genom att göra ett bildmontage eller i fysisk form som att klippa, klistra eller rita.

Diskutera resultatet av diskrimineringsstrukturer.

3 SLÄGGHAMMAREN

När en norm bekräftas och upprätthålls är risken stor att de som diskrimineras inte kommer till tals – att deras erfarenheter och behov inte blir förstådda. Taktiken Slägghammaren handlar om att skapa objekt och situationer som bygger förståelse genom kroppsliga direktupplevelser av diskriminering.

- ♣ Skapa upplevelser. Skapa objekt eller miljöer som gör det möjligt för den som passar in i normen att uppleva hur det är att inte göra det, till exempel genom att överdriva produkters tyngd, friktion, storlek, ljud etc.

- ♣ Skapa omvända upplevelser. En variant är omvända upplevelser – hur skulle det till exempel vara att gå i en miljö helt anpassad för personer som använder rullstol, med till exempel väldigt låga dörrposter?

- ♣ Rollspela. En annan variant är rollspel – hur blir en till exempel

EPILOG

Den här berättelsen är baserad på projektet som ledde fram till Androstolen som beskrivs i hjärtersviten. Androstolen har fått mycket uppmärksamhet i tidningar och sociala medier sedan den presenterades. Reaktionerna har varit starka, och också olika beroende på vem den kommunicerar med. En del män har riktat hot mot projektet, andra har visat tacksamhet för att stolen väcker frågor också om till exempel prostatacancer som en sjukdom som män inte talar om, och många har visat större förståelse för bristerna i gynekologistolen. En liknande process har också lett fram till Kimstolen, som också presenteras i hjärtersviten. Den är en fullt fungerande lösning för undersökning av både kvinnliga och manliga kroppar, och är förbättrad på en rad punkter i förhållande till den traditionella gynekologistolen. Forskning visar också att den genom att vara mer bekväm och mer trygg, också leder till både snabbare och effektivare undersökningar genom att patienterna är mindre stressade över situationen. Med andra ord, den traditionella gynekologistolen som ensidigt utgick från läkarens behov visade sig vara sämre för både läkare och patient.

2 ANDROSTOLEN OCH KIM

Många upplever obehag inför gynekologbesök, i vissa fall så mycket att de undviker det helt vilket kan medföra allvarliga hälsorisker. En anledning är gynstolens utformning. Den har utvecklats utifrån läkarens behov, och bygger på principen med rygggläge och benstöd som låser benen i en skrevande position.

Designerna Karin Ehrnberger och Christine Sundbom har gjort en undersökning där det framgår att gynstolen upplevs som utelämnande, kall och förnedrande. Via Hälsoveteknikcentrum i Hallands satsning har de sedan arbetat fram Androstolen – en fiktiv men realistisk stol för undersökning av patienter med prostata, vilket inte tidigare funnits. I den ligger patienten på mage med benen särade så att läkaren kan komma åt prostatan. Stolen är i rostfritt stål med synlig avfallsskål och hållare för toalettpapper. Den ska förmedla erfarenheterna av gynekologistolen och därmed väcka reaktion.

Kapitel 3

**BYGG KOMPLETTA
KRETSLOPP**

INLEDNING

I den här berättelsen får du följa en arbetsgrupp när de utvecklar en tjänst för de boende i bostadsområdet Söderskog.

I lokala medier talas det om att Söderskog har problem med nedskräpning. Bostadsområdet ligger i utkanten av den medelstora svenska staden Byköping och byggdes till största del under miljonprogramsåren. Många boende i både Byköping och Söderskog påstår att nedskräpningen beror på den stora andelen invandrare som bor i området. I flera insändare som publiceras i lokaltidningen antyds det att det beror på kulturskillnader och annorlunda värderingar. I en artikel i samma lokaltidning antyder också en kommunalt anställd tjänstperson att de som skräpar ner är lata.

En forskare vid den lokala högskolan som arbetar med miljöfrågor reagerar på påståendet och tar kontakt med det lokala miljö- och energibolaget Envtec AB. De uttrycker också sin oro över de påståenden som cirkulerar bland både boende och anställda. De misstänker att det är en grov förenkling av situationen. Tillsammans med staden beslutar de sig för att bättre förstå situationen och orsaker till nedskräpningen.

En arbetsgrupp bildas bestående av miljöforskaren från högskolan, en strategiansvarig från Envtec ABs utvecklingsavdelning, en ledare av ett lokalt innovationsinitiativ i Söderskog, en representant från det kommunala bostadsbolaget samt en representant från stadens socialförvaltning.

VI FLYTTAR IN I OMRÅDET

Alla i arbetsgruppen samlas i ett konferensrum på Envtec AB i Byköping. På bordet finns NOVA-asken och allas påfyllda koppar. Strategen från Envtec ABs utvecklingsavdelning har använt sig av NOVA i flera av bolagets utvecklingsprojekt och vill nu introducera hela arbetsgruppen för materialet. Medan några börjar bläddra i guiden och bland korten börjar strategen prata om diskriminering på offentliga platser. I spadersvitens kort RUMSNYCKLAR & RÖKRUTOR finns det exempel som den läser upp för de andra. Särskilt representanterna från socialförvaltningen och från det kommunala bostadsbolaget kan relatera direkt till situationen i Söderskog. De andra har dock kunskap om andra platser med liknande problem. De kommer gemensamt fram till att alla behöver bli bekanta med området för att kunna förstå orsaken till problemet. Strategen föreslår att de framöver ska ses och arbeta i Söderskog och inte i Envtec ABs lokaler. De behöver helt enkelt KASTA SIG IN I LEKEN direkt.

De undersöker möjligheten att hyra en lokal i Söderskog men det är både dyrt och krångligt. Det visar sig också att det i Söderskog redan finns en befintlig plats som har bibliotek, café och mötesrum – Mötesplats Söderskog. Platsen är redan etablerad som mötesplats och fungerar som hjärtat i området. Det är en plats där alla är välkomna och där alla ska känna sig trygga och bekväma. Projektgruppen tar kontakt med de ansvariga på Mötesplats Söderskog. De tycker också det är viktigt att arbetet sker så nära de boende i området som möjligt och gör därför rum i lokalerna. Projektgruppen kan nu installera sig och framöver arbeta där, på plats.

KASTA SIG IN I

Tid: >8 timmar Antal: Ensa

När vi spenderar tid på ett projekt kommer vi situationer, individer och gruppmedlemmar som är delsefulla för det normkreativa arbetet. Metoden kräver tid men När vi har spenderat tid på projektet till också att ses mindre och vilket kan leda till nya kontakter och vår förståelse ytterligare.

13

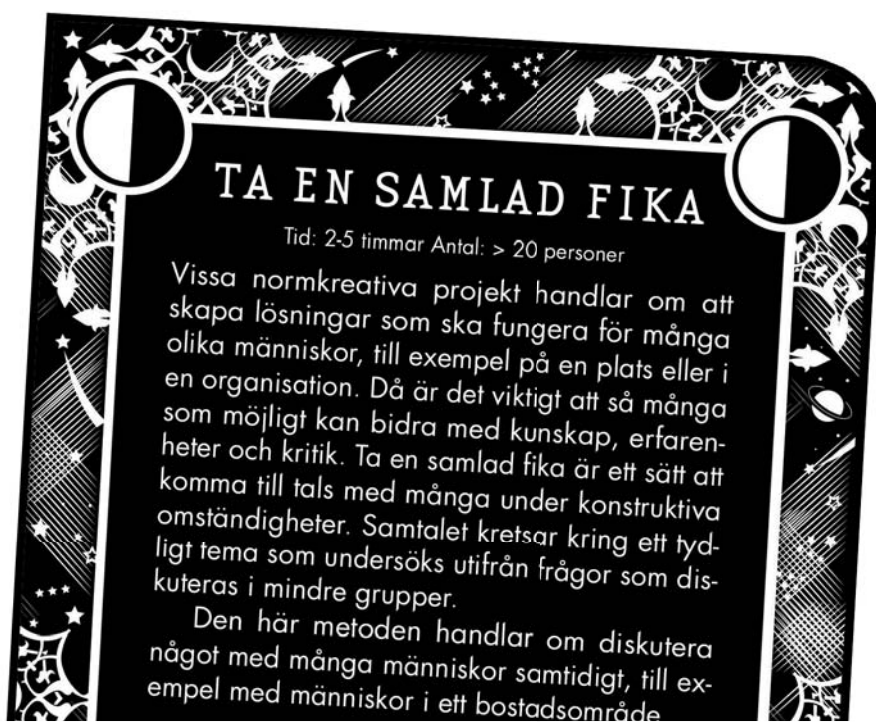

RUMSNYCKLAR OCH RÖKRUTOR

Allt det som betraktas som rumsligheter i olika former – till exempel husets rum, offentliga platser, vägar och landskap, är skapade utifrån normer som ofta hänger ihop med makt och hierarkier. Rumsligheter definierar på olika sätt hur vi kan agera, röra oss, känna oss, synas eller bli sedda – om rummet alls bjuder in

VI MÖTS PÅ PLATS

Nu när projektgruppen är på plats börjar de samtala med boende i Söderskog. De använder metoden TA EN SAMLAD FIKA för att påbörja dialogen. På den lokala loppisen hittar de många billiga koppar som de inhandlar. Alla är unika och det är också tanken, för projektgruppen vill skapa en atmosfär där olikhet värderas högt – inte enbart genom att säga det i ord utan också visa det konkret. Mötesplatsen visar sig vara perfekt för spontana samtal med förbipasserande och fördjupade dialoger med de boende som regelbundet besöker mötesplatsen. De boende berättar att återvinningsstationen i Söderskog inte räcker till. Det saknas till exempel kärl för att slänga stora kartonger. Det går inte heller att slänga skrymmande saker i Söderskog, som till exempel en sängstomme eller ett par gamla högtalare. Åtminstone inte året runt. Anledningen till det är att det bara finns två tillfällen per år som avfallsbilen plockar upp skrymmande och farligt avfall i Söderskog, som körs till avfallscentralen i utkanten av staden. Under resten av året måste de boende i Söderskog kunna förvara sådant avfall hemma, om de inte har tillgång till bil för att köra det skrymmande avfallet till avfallscentralen. I dialogen med de boende kommer det fram att känner sig skamsna över att komma dit till fots bärandes på kassar med skräp eller fullproppade dramatenvagnar när de boende i Slottstaden kör in med fina bilar.

VI ANVÄNDER VÅRA KROPPAR FULLT UT

Slottstaden används i den lokala mediedebatten som ett gott exempel. Där finns inga problem med nedskräpning, sägs det. Projektgruppen genomför nu metoden VI LEVER OSS IN. De utgår från den information och erfarenheter som de boende de mött berättat för dem. En i projektgruppen slänger avfall medan en annan filmar. De turas alla om och gör det på båda avfallsstationerna – i Söderskog och i Slottstaden. Med stöd av spader-sviten, RAMPER & REFUGER samt REGNBÅGAR & RULLSTOLAR adderar de även så kallade empativerktyg som hjälper dem att förstå hur det kan vara att genomföra handlingen med olika former av funktionsvariationer. Till exempel tejpar de för ögononen för att simulera hur det kan upplevas för den som har en synnedsättning.

Skillnaden visar sig vara markant mellan avfallsstationerna. Det de boende beskrivit som problem kan de nu också bekräfta. Det är synligt i filmerna och de har också upplevt det själva med sina egna kroppar. Att slänga avfall i Slottsstaden är betydligt enklare. Där är allt tydligt markerat och komplett. Allt utom skrymmande och farligt avfall kan slängas där.

7 **REFUGER OCH RAMPER**

Det finns mängder av exempel på hur människor begränsas och diskrimineras utifrån till exempel genus, kroppsskillnader och ålder när det gäller praktiska funktioner. Konsekvenserna kan vara allvarliga. Människor med olika funktionsvariationer möter dagligen onödiga hinder i den offentliga miljön. En byggnad som inte går att komma in i med rullstol gör det omöjligt för vissa personer att få tillträde. Mörka offentliga miljöer är svåra att navigera i för människor med nedsatt syn. På så sätt är det byggnaden som begränsar och hindrar människors tillgänglighet – byggnaden är ett

0 **LEVA SIG IN**
Tid: 8-40 minuter Antal: 2-7 personer
Upplevelser av diskriminering utgår ifrån situationer som är dagligen i våra liv och är därför... för den som inte...
visiskt ut-
ckla för-
använda
andskar
nå saker.
ser av syn-
ge oss er-
pp, krycka
dersöka till-
innat sätt är
någon som
er gå klädd i
gonöppnare.
tvecklare att
oplevelser.

VI LÄR OSS AV DE SOM VET

Projektgruppen behöver nu förstå hur de boende faktiskt, utifrån de nuvarande förutsättningarna, hanterar avfallet som de inte får slänga i den lokala avfallsstationen i Söderskog eller Slottstaden. De använder sig av metoden SLÅ FÖLJE för att observera vad som sker. Det är tydligt att många gör fel fast de försöker göra rätt. De tar hjälp av varandra när det går. Som till exempel att det kommer fram att två personer i området som har bil brukar hjälpa sina grannar att transportera avfallet till avfallscentralen. En av dem som brukar hjälpa till berättar att den brukar låna ett släp från bostadsbolaget för att kunna frakta skrymmande saker. Det finns alltså redan en procedur för att slänga skrymmande och farligt avfall som de boende själva utvecklat. Men den är informell. Projektgruppens kunskaper fördjupas än mer när de följer med de som städar i området och de som kör avfallsbilen från Söderskog till avfallscentralen de två gångerna per år.

SLÅ FÖLJE

Tid 4-8 timmar Antal: 1-10 personer

Det är inte alls säkert att det vi skapar kommer att användas på just det sätt som vi har tänkt. Därför behöver vi noggrant undersöka och identifiera vad som händer i det ögonblick som sakerna används.

Den här metoden går ut på att observera och analysera vad som sker när människor använder saker eller på andra sätt gör sådant som är viktigt att förstå.

- Välj ut vad som ska undersökas.
- Välj ut vilka som ska följas. Välj en person som passar in i den redan etablerade målgruppsbilden. Välj också en person som inte brukar inkluderas i målgruppsbilden.
- Följ med en person i taget när den använder sig av produkten, tjänsten eller miljön.
- Observera allt som sker och anteckna. Ställ frågor

axel och en vertikal axel på ett stort papper eller en whiteboardtavla. Den horisontella axeln motsvarar tiden användaren interagerar med produkten/tjänsten/miljön i olika stadier av användandet. Den vertikala axeln motsvarar användarupplevelsen – uppåt betyder positiv upplevelse och nedåt negativ upplevelse.

- Markera hur upplevelsen är vid olika stadier i användandet.

VI AKTIVERAR FLER

Varje år firas Söderskogsdagen i slutet på sommaren. Projektgruppen passar på att utnyttja tillfället till att komma närmare gemenskapen i samhället. De använder sig av metoden TRIGGA IGÅNG för att berätta om projektet men också för att få ta del av de lösningsidéer som de boende antagligen redan har.

De arrangerar två tävlingar för barnen; en där barnen ska lista ut vilket avfall som ska sorteras in i vilket kärl, och en annan tävling där barnen får hämta skräp på marken i utbyte mot en godisbit. Särskilt den senare blir mycket populär bland barnen och deras föräldrar som också blir engagerade i tävlingen. Projektgruppen får kontakt med både barn och vuxna i olika åldrar som de inte tidigare pratat med. Många har idéer och synpunkter som är hjälpsamma för projektgruppens fortsatta arbete. Det kommer bland annat fram att det finns flera informella nyckelpersoner i området som projektgruppen uppmanas träffa.

VI FÖRESTÄLLER OSS FRAMTIDEN

Projektgruppen arrangerar en sammankomst tillsammans med boende i Söderskog där de ska försöka föreställa sig hur det skulle bli i framtiden. Flera av de som de mött under Söderskogsdagen är närvarande. Även två av de nyckelpersoner som de lyckats få kontakt med. Bland deltagarna finns även personal från renhållningsverket och boende som de följt med för att förstå avfallshanteringen. De börjar med en kort presentationsrunda. Även om de flesta känner igen varandra är alla inte bekanta med varandra sedan tidigare. Sen drar de igång den första övningen. De ska föreställa sig två olika framtidsbilder. Dels vad som skulle hända om ingenting förändrades och dels vad som skulle hända om det fanns någon form av lösning för att bli av med skrymmande och farligt avfall för de som inte har tillgång till bil. Metoden de använder sig av heter SPOLA FRAM.

Deltagarna diskuterar först i smågrupper och presenterar sedan för varandra. En av grupperna säger att det kommer bli värre och värre ifall ingenting görs åt problemet. Att det blir en ond cykel där lite nedskräpning leder till ännu mer nedskräpning för att alla ger upp, och att det kan bidra till ökad otrygghet i området. De uttrycker också oro för att en sådan utveckling kommer leda till att de boende i Söderskog beskylls än mer för felaktiga påståenden som att de vore lata och inte har något emot nedskräpningen. Flera säger också att de märkt av att det ofta kopplas samman med deras kulturella ursprung. En annan grupp säger att det inte skulle krävas särskilt mycket för att nedskräpningen skulle minska. Ifall det åtminstone fanns kärll för stora kartong- och plastförpackningar skulle det bli annorlunda direkt. De som inte hittar en lösning med bil ställer sakerna där de kan, till exempel i källaren om de har plats eller vid avfallsstationen i Söderskog i väntan på att det ska plockas upp av avfallsbilen eller städas upp. Många berättar också att de tänkt på att mycket av det som slängs faktiskt skulle kunna återbrukas ifall förutsättningarna fanns.

VI TÄNKER BORTOM DET VI REDAN VET

När de alla sätter igång igen efter fiket presenterar projektgruppen nästa övning som de ska göra tillsammans. De gemensamma samtalen har redan resulterat i flera nya idéer och nu vill projektgruppen uppmuntra till än fler. Nu ska de göra övningen FÖLJA SINA DRÖMMAR som är lämplig att göra efter metoden i det tidigare avsnittet. De får nu möjlighet att utvecklas än mer. Utmaningen är att nu istället försöka tänka bortom det de nu redan vet, det vill säga hur det skulle vara ifall de kunde önska sig det (o)möjliga.

De börjar med att föreställa sig en framtid när inga av de nuvarande problemen existerar. Det är till en början knepigt eftersom de flesta idéer syftar till att lösa de omedelbara problem som idag redan finns. Det föreslås till exempel tydligare information, en mer komplett återvinningsstation i Söderskog och fler turer med lastbilen som kör avfall till avfallscentralen de få gångerna varje år. Den lokala innovationsledaren i området som också är del av projektgruppen tar fram taktiken PLANTERINGSSPADEN för att öppna upp för andra lösningar. Då är det flera av de boende som börjar bolla idéer med varandra. De föreslår bland annat att det skulle kunna skapas nya arbeten. Det är många boende i området som inte har arbete och en sådan lösning skulle kunna leda till avlönad sysselsättning. Som en lokal tjänst där de boende i området får jobb genom att ta hand om avfallet och återbruka det som går. Mycket av det som slängs kan renoveras och i sin tur säljas vidare. Resterande skulle de kunna ansvara för att frakta till återvinningscentralen. En annan idé som växer fram är den än mer visionära "sop-gondolen" som kan frakta avfall direkt från lägenheter till återvinningscentral när som helst på dygnet.

13 PLANTERINGSSPADEN

FÖLJA SINA DRÖMMAR

Tid: 3-4 timmar Antal: 2-7 personer

För att nya idéer ska kunna utvecklas är det nödvändigt att vi frigör oss från ved

... till ett fastnå i ett tillstånd av att bråka mot
... Risken är stor för uttröt-
... svårt att rå på. En annan
... former genom att ge dem

... nativ är taktiken Plant-
... om att skapa förslag
... kategoriseringar – det
... här taktiken är inget

VI VÄLJER MÖJLIGA TAKTIKER

Projektgruppen samlar ihop alla idéer och lösningsförslag. De har väldigt många idéer som de skulle kunna arbeta vidare med. Men först behöver de strukturera upp dem för att få en överblick. De använder sig av klöver-svitens taktiker och pratar igenom alla idéer. Några av de första idéerna är tydliga HÅLSLAGARE som handlar om information och utbildning. Några andra har mer av karaktären BREDSPACKELN som syftar till att hitta en universallösning och andra är mer flexibla enligt SKIFTNYCKELN. De flesta av idéerna som också är mest utvecklade är de som knyter an till det som taktiken SVETSEN uppmuntrar till, det vill säga delaktighet och gemensamt ansvar för att få det att fungera för fler. Projektgruppen sällar ut de fyra lösningsförslag som de finner intressantast och som de också tror kan genomföras. Det visar sig att alla förslag är tjänster.

SVETSEN

Från industrialiseringens början har individen och individualitet varit ett ideal i produktutveckling och innovation. Det leder till lösningar som beroende. Men för att bygga ett demokratiskt samhälle är delaktighet, gemenskap och respekt viktigare än någonsin. Taktiken Svetsen utgår från det individuella som ideal.

negativt, det räcker inte, avhängig. Men varandra kan vara olika band och skapa meningfullhet som faktiskt kräver ansvar?

er bygger på är typexempel. varandra i nöd. exempel kan andra praktiskt

ns en risk att det är då be- r som bygger emellan.

SKIFTNYCKELN

4

BREDSPACKELN

2

HÅLSLAGAREN

Ett första steg mot förändring när det gäller jämställdhet och jämlikhet är att informera om hur diskriminerande normer begränsar människor. Att väcka opinion och medvetenhet genom att skriva och tala är ett välanvänt sätt.

- Använd statistik. Använd beräkningar som påvisar ojämlikhet och ojämställdhet. Detta kräver kategorisering, till exempel jämförelser mellan män och kvinnor, vilket också kan vara befästande. Men det kan fungera i ett första steg för att belysa problem.

- Skapa tydlighet. Det är viktigt med läsbarhet och inkludering genom användning av enklare språk, olika språk och till exempel symboler och andra grafiska hjälpmedel.

- Tilltala sinnen. Använd olika format och uttryck för att väcka sinnen till liv, exempelvis ljud som irriterar eller vackra melodier, bilder eller filmklipp som illustrerar ojämna fördelning. Kombinera gärna fakta med humor.

- Använd berättelser. En bok eller en film kan förmedla starka

VI SKAPAR GRUND FÖR BESLUTET

Projektgruppen gör en grundlig analys internt av de fyra olika förslagen som de nu fått respons på. De använder GUIDEN som stöd i kombination med metoden LÄGGA FLERA LAGER. Det är många aspekter som behöver tas med för att kunna besluta vad de ska utveckla vidare. De går igenom alla diskrimineringsgrunder ordentligt i relation till varje lösningsförslag. En av idéerna är både mer utvecklad och inkluderande än de andra – en tjänst som ska drivas av stadens arbetslivsförvaltning i samverkan med Envtec AB och Bostadsbolaget, så att de som arbetar i tjänsten erbjuds arbetsträning och en väg till fast arbete. Av bland annat den anledningen är tjänsten baserad på cykeln som fordon, så att människor som inte har körkort ska kunna utföra tjänsten. Cykeln är också ett miljövänligt och säkrare fordon att åka med i området där det finns många lekande barn. De tror också att cykeln kan bidra till social sammanhållning då den inte är så hotfull som en lastbil och eftersom de boende lättare kommer i direktkontakt med den som bedriver tjänsten.

VI PRÖVAR IDÉEN I PRAKTIKEN

Nu behöver projektgruppen pröva om tjänsteidén också håller i praktiken. Det är fortfarande många frågor som är obesvarade. Då det handlar om en tjänst är det mycket som behöver utvecklas; cykeln, bokningssystemet, hur systemet ska kommuniceras, och hur service och bemötande ska fungera. Projektgruppen bygger inte en specialcykel, utan har tur att finna en cykel för tunga transporter, förstärkt med en elmotor. De hittar också ett förråd som det lokala bostadsbolaget lånar ut där de kan förvara transportcykeln. Förrådet ligger i nära anslutning till Mötesplats Söderskog som de också gör till sambandscentral för tjänsten. De gör helt enkelt en prototyp för att kunna **LÖSA DET TEKNISKA**. En lokal IT-entreprenör får också i uppdrag att utveckla ett enkelt beställningssystem som de kan använda under den kommande provperioden.

De börjar med att lägga upp en plan för prototypperioden. I planen ingår att på olika sätt föra dagbok och samla statistik som i projektets slutskede kan användas som beslutsunderlag för eventuell realisering av tjänsten. Tjänsten ska testas under tre månader, två dagar i veckan enligt metoden LAJVA. Tjänsten testas både i Söderskog och i andra delar av Byköping för att ta reda på om den kan fungera för hela staden. Till exempel tar de nu reda på hur olika avstånd och körsträckor fungerar, vilka speciella behov olika kategorier av boende har, och vad som krävs i form av utrustning för att ta hand om olika typer av avfall.

VI GENOMFÖR DET TILL SLUT

När prototypperioden är över har projektgruppen fått in mängder med information som gör att de nu kan förfina tjänsteförslaget. Bland annat visar det sig att tjänsten inte kommer att kunna gå runt ekonomiskt på egna ben inom ramen för dagens avfallssystem där det ställs krav på stora mängder för att skapa tillräckliga intäkter. Det går inte heller att ta tillräckligt betalt av enskilda användare för att täcka kostnaderna. Däremot ser både kommunen, avfallsbolaget och bostadsbolaget att det finns en mängd andra vinster med tjänsten. Med tjänsten kommer bostadsbolagets kostnader för städning att minska, vilket gör att de vill sponsra tjänsten. Avfallsbolaget ser att det blir en bättre sopsortering vilket gör att deras process fungerar bättre. Staden ser också att driften av tjänsten, inklusive reparation och återbruk kan kopplas till verksamheter för att få långtidsarbetslösa i arbete, ungefär som det var tänkt i det utarbetade lösningsförslaget.

Nästa steg för projektgruppen är att övertyga beslutsfattare att satsa på tjänsten. Tillsammans med studenter på den lokala filmhögskolan skapar projektgruppen en kortfilm. I filmen visar de statistiska underlag som motiverar behovet av en sådan tjänst utifrån många olika perspektiv – med både ekonomiska och socialt fördelaktiga resultat. Allt har baserats på intervjuerna som gjorts med de boende i olika delar av Byköping. Metoden de använder som underlag heter RUTA FÖR RUTA. Tillsammans med en mer traditionell rapport fungerar filmen som en del av beslutsunderlaget till stadens politiker.

Beslutet i kommunfullmäktige blir ett enhälligt ja till realisering av tjänsten. Stadens arbetslivsförvaltning får i uppdrag att etablera tjänsten tillsammans med Envtec AB.

